ROSA LUXEMBURG 1871-1919

ROSA LUXEMBURG

Yaklaşık yirmi yıl önce, ülkemizde sosyalizm tartışmalarının farklı boyutlarda yapıldığı günlerde varolan tek sosyalist partinin lideri "Proleterlerin de vatanı vardır" diyerek başlattığı bir tartışmayı sürdürürken, Rosa Luxemburg ile Karl Kautsky'nin de okunmasını salık vermişti. Kendi payıma hiç ilgilenmediğim ve o günlerin havasıyla dudak büktüğüm bu isimleri sonraları birçok kez duymama rağmen, uzun yıllar Rosa Luxemburg'u okumamakta direndim. Tabii bu iki ismin birbirine ne kadar karşıt olduğunu bilmeden ve ikisini de aynı kefeye koyarak...

Rosa Luxemburg bazı sosyalist çevreler tarafından düşüncesi etrafında zaman zaman aralanan, yüksek duvarların örüldüğü bir sosyalist düşünür. 1919 Devrimi'nin başarısızlığını ona yükleyen Alman komünistlerinden tutun, Ekim Devrimi'ne yönelttiği bazı eleştirileri hoş karşılamayan Bolşeviklere kadar birçok çevrenin hışmına uğramış bu Polonya asıllı Alman devrimcisi, sosyalizm tarihinde bağımsız düşüncesini, eylemiyle birleştirmiş ender kişilerden biri. Gerçekte onun bu kadar suçlanmasına neden olan şey, tüm yaşamı boyunca her şeyden şüphe etmesi ve Marx'a uyarak "varolan her şeyi insafsızca eleştirme"si oldu.

Kuşku ve eleştiri. Bu iki sözcük üzerine kurduğu mücadele yöntemi Rosa Luxemburg'un çok küçük yaşta başladığı siyasal yaşamının yörüngesini belirler. Ona göre, sosyalizmde dokunulmaz, yanına yaklaşılmaz tüm kavramlar, kurumlar ve kişiler tartışılmalı, eleştirilmelidir. Düşünce asla dogma haline gelmemelidir.

Rosa Luxemburg, üstün teorik düzeyi ve eylem deneyimiyle içinde yeraldığı sosyalist harekette adeta "geleceği koklayan" bir habercidir. Bunu her polemiğinde, her eyleminde görmek mümkün. Biraz abartarak söylersek, Luxemburg, "kehanetlerinin" çoğu doğrulanmış bir kuramcıdır. Daha 1900'lü yıllarda Alman Sosyal Demokrat Partisi'nde merkeziyetçi örgütün, güçlü kadroların, Kautsky gibi yanılmaz teorik sözcülerin yarattığı heybetli görünümün altında yatan bürokrasiyi, ehlileşmiş ve dinamizmini yitirmiş hantal yapıyı ilk kez gören oydu. Bernstein'ın tezlerine karşı çıkıp, parti yönetiminin de revizyonizme tavır almasını isterken kuşkuluydu, çünkü parti yönetiminin üzerine Kautsky'nin gölgesi çökmüştü. Bununla birlikte örgütlülüğü, ama bir yandan da eylemsizliği savunan Kautsky'nin düşüncelerinin altında yatan şeyin ne olduğunu ilk kez anlayan -çok sonraları Lenin'in de teslim edeceği gibi- yine Luxemburg'tu. Ona göre Kautsky hiçbir zaman devrimci olmamıştı. Bunu enternasyonalist sezgisiyle, daha Kautsky sosyal-şovenliğini ilan etmeden görmüştü.

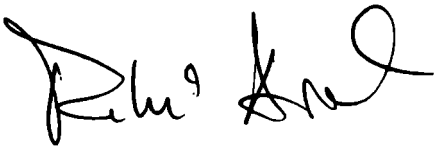
Büyüyen Alman sosyal demokrasisinin karşılaşacağı sorunların büyük bir bölümünü önceden gören de Rosa Luxemburg oldu. Sözgelimi, hiç kimsenin parti içinde sendikalara ve sendikacılara söz söyleyemediği bir dönemde, kapitalist toplumda sendikaların işlevini bir emek Sisyphos'una benzeterek bütün şimşekleri üzerine çekecekti.

Rosa Luxemburg'un en çok eleştirilen yanı Ekim Devrimi'ne karşı tutumu oldu. O dönemde bürokratikleşme vb. konularda yazdıkları ilerde doğrulanacak ama milliyetler sorunu ile toprak sorunu üzerine yazdıklarında yanılacaktı.

Devrim sırasında Breslau'da tutuklu olan Luxemburg, Bolşevikleri ve Lenin'i yürekten desteklerken devrimin soyutlanmasından korkuyordu. En çok kaygılandığı sorunlardan biri de devrimin giderek demokrasiyi gözardı etmesi oldu. İlk coşkulu günlerden sonra bir düzine entelektüelin masanın başına geçip, sosyalizmi kuramayacağını öne sürüyordu. Ona göre, önemli olan devrimin tüm aşamalarında kitlelerin bizzat işin içinde olmaları ve daha önce burjuva iktidarlarında kullanamadıkları her türlü özgürlüğü sonuna kadar kullanabilmeleriydi. Bunların olmaması halinde inanmış, bu yola baş koymuş ve büyük bir enerjiyle ülkeyi yöneten bir avuç devrimci ne olursa olsun kitlelerden uzaklaşacak ve toplum ağır ağır "uykuya çekilirken" bu fedakâr kişilerin enerjisine ve inancına dayalı bir devrim anlamını yitirecekti. Kitlelerin insiyatifine çok önem veren Luxemburg için devrimci işçi hareketinin eylem içinde yaptığı hatalar, en iyi merkez komitesinin yanılmazlığından daha değerliydi. Ama buna rağmen onu kitlelere tapan bir eylemci olarak göstermek doğru olmaz. Luxemburg kitlelerin örgütlü bir önderliğe muhtaç olduğunu savunurken, bu önderlikle halk yığınları arasında kan dolaşımının zorunluluğunu dikkat çeker.

Rosa Luxemburg, hareketli ve canlı siyasal yaşamına rağmen özel yaşamında yalnızlığı yeğlemişti. Birlikte olduğu Leo Jogiches ile Clara Zetkin'in oğlu Konstantin dönem dönem bu yalnızlığı paylaşan insanlardı. Ama bunların ötesinde Rosa'nın dünyasını paylaştığı başka varlıklar da vardı. Kuşları, çiçekleri, ağaçları ve kelebekleri. Bunlarla olan dostluğuna çok önem verir, iç dünyalarına girmek için botanik, zooloji, jeoloji gibi bilim dallarını özenle incelerdi.

Karl Liebknecht'in karısı Sonia'ya hapisaneden yazdığı bir mektupta "Her şeye rağmen görev başında, bir sokak çatışmasında ya da darağacında can vermek isterim" diyen Rosa Luxemburg istediği gibi öldü. Sosyal demokrasinin kurbanı olarak...

Fahri Aral

SOSYAL DEMOKRASİNİN KURBANI BİR SOSYALİST

Sonunda seni göreceğiz ey Batının güçlü adamı
Eğer mahalledeki parkımıza uğrarsan,
Çünkü ben sizin sarayınıza gelemiyorum.
Ünvanların bir şey anlatmıyor bana bilesin...
Ama neler söyleyeceğini de bilmek isterdim.
Hem bizim soylularla aran iyiymiş...
Ben hâlâ masum bir kuzu sayılırım siyaset alanında,
Bu yüzden konuşmak istemiyorum seninle,
Söylemek istediğim tek şey var sevgili Wilhelm,
O tilki Bismarck'a söyleyiver de Avrupa aşkına,
Barışın pantalonlarını kirletmesin.

Rosa Luxemburg, I. Wilhelm'in Varşova'yı ziyareti sırasında bu şiiri yazdığı zaman henüz onüç yaşında bir kızdı. İlerde daha da kesin hatlarla biçimlenecek muhalif çizgisini yansıtan bu satırlar Rosa Luxemburg'un acılar, coşkular ve umutlarla dolu siyasal yaşamının ilk basamakları olacaktı.

Henüz dokuz yaşındayken Almanca'dan şiirler ve yazılar çeviren Rosa Luxemburg 8 Mart 1871'de Güneydoğu Polonya'da Zamosc'da beş çocuklu bir Yahudi kökenli ailenin en küçüğü olarak dünyaya geldi. Babası Elias Luxemburg, Polonya bağımsızlık hareketine sempati duyan bir eğitimci, annesi Line Luxemburg ise klasik Alman ve Polonya edebiyatına düşkün kültürlü bir kadındı. Polonya, o dönemde Avusturya, Rusya ve Almanya tarafından bölüşüldüğü için yetişen çocukların kişiliği bu üç kültürün özelliklerini taşıyordu. Bunu küçük Rosa'da da görmek mümkündü. Küçükken çok iyi öğrendiği Almanca, ilerde yazılarını da yazacağı dil olacaktı.

Luxemburg ailesi 1873'te Varşova'ya taşındı. Burada ise Rosa bir süre sonra hayatı boyunca aksayarak yürümesine neden olacak bir hastalık geçirecekti.

ERKEN GELEN POLİTİKA

Rosa Luxemburg henüz onbeş yaşındayken, Polonyalı devrimcilerle ilişki kurdu. Bunlar Polonya'nın ilk sosyalist liderlerinin tutuklanıp, asılmalarından sonra partiyi toparlamaya çalışan inançlı ve yürekli kişilerdi. Bunların arasında oldukça etkin olan Marcin Kasprzak, Rosa'nın politik bilinçlenmesine katkıda bulundu ve propaganda çalışmalarını örgütledi. Varşova'da üniversite öğrencileri arasında politik çalışmalar Rosa'yı etkilemişti. Ancak bu çalışmalar sırasında tutuklanma tehlikesiyle karşı karşıya kalınca Kasprzak'a başvurdu. Amacı Polonya dışına çıkmaktı. Fakat yapmış oldukları ilk planda bazı sorunlar çıktı. Bunun üzerine Kasprzak'ın aklına şeytani bir düşünce geldi. Sınır köylerinden birinde bir Katolik papaza, evlenmek isteyen bir Yahudi kızın olduğunu ama kızın vaftiz olması gerektiğini, ailesi izin vermediği için de yurtdışına çıkmasının zorunlu olduğunu söyledi. Papaz ikna olmuştu. Üstelik böyle bir dinî görevi kaçırmak istemiyordu. Bu yüzden dini bütün papaz Rosa'nın bir köylünün arabasında samanların arasında gizlenerek, sınırı geçmesini sağladı.

Rosa, başka birçok siyasi mülteci gibi Zürih'e yerleşti. Ertesi yıl Zürih Üniversitesi'ne girerek akademik çalışmalarını sürdür-

dü. İlgi duyduğu alanlar arasında matematik, botanik ve zooloji vardı. 1892'de önce girdiği felsefe bölümünü bırakarak hukuk fakültesine geçti. İsviçre, o dönemde mülteci Rus ve Polonya sosyalistleriyle kaynıyordu. Örneğin, Rus Marksizmi'nin babası Plekhanov'un başında olduğu Emeğin Kurtuluşu grubu orada üstlenmişti. Bu sıralarda Rosa, hayatında önemli bir rol oynayacak olan Leo Jogiches ile tanıştı. Leo Jogiches Vilna'daki Yahudi işçileri örgütlediği için İsviçre'ye kaçmadan önce birkaç kez tutuklanmış, tecrübeli bir militandı. Kısa bir süre içinde Rosa'yla aralarında hayatları boyunca mücadele arkadaşlığıyla birlikte yürüyecek olan bir aşk başladı. 1892'de sürgündeki tüm Polonyalı grupların bir araya gelmesi ile Birleşik Sosyalist Parti (PPS) kuruldu. 1893 yılında Leo Jogiches'in başını çektiği *Sprawa Robotnicza* (İşçi Davası)'nın ilk sayısı çıktı. Ertesi yıl Rosa partiden bağımsız olan bu gazetenin yazıişleri müdürlüğünü üstlendi. 1893'te Enternasyonal toplantısına katılmak için PPS ve *İşçi Davası* ayrı ayrı başvurdular. Ama aralarında görüş ayrılıkları vardı. *İşçi Davası*, Polonya'nın bağımsızlığını elde etmesi ve Polonya devletinin yeniden kurulması fikrine olumsuz yaklaşıyordu. Bu konuda anlaşma sağlanamayınca *İşçi Davası* yeni bir parti oluşturmaya karar verdi. Böylece Polonya Sosyal Demokrat Partisi (SDKP) 1894 yılında kuruldu ve aynı yılın Martında ilk kongresini illegal olarak Varşova'da yaptı.

Parti programı, enternasyonalist bir yaklaşımla Rus sosyalistleriyle yakın işbirliğini öngörüyordu. Rosa'ya göre Polonya'nın bağımsızlığı, işçileri sınıf mücadelesinden saptıracak yanlış bir hedefti. Program diğer yönleriyle Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin (SPD) programını model alıyordu. Partinin liderleri arasında Rosa Luxemburg, Leo Jogiches, Julian Marchlewski ve Adolf Warszawski yer alıyordu. Ama bütün bunlara rağmen partinin ilk yıllarında Polonya'da bir tabanı olduğu söylenemezdi. 1896'da Londra'daki Enternasyonal kongresinde PPS ile SDKP arasındaki polemik biraz daha alevlendi. Bu tartışmaya Avrupa'nın diğer Sosyalist Partileri ile Kautsky ve Plekhanov gibi önde gelen isimler de doğrudan katıldılar. Sonuçta kongre orta bir yol tutturdu ve Polonya'dan söz etmemekle birlikte, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı doğrultusunda bir karar çıkardı.

Rosa Luxemburg kongredeki tartışmalar sırasında düşüncelerini savunurken kendi tezine karşıt tek örnek olarak Osmanlı Devleti'ni gösteriyordu. Ona göre, Çarlık Rusyası yerine Osmanlı Devleti dağılmaya bırakılmalıydı. Çünkü Osmanlı Devleti kendi iç dinamikleriyle kapitalizmi ya da sosyalizmi kurabilecek durumda değildi. Bu nedenle bu imparatorluğun kendini oluşturan unsurlara, yani uluslara bölünmesi tarihin akışını yakalayabilmesi açısından iyi olabilirdi. Kısaca Rosa Polonya'nın bağımsızlığına sosyalist açıdan "hayır" derken, Balkan devletlerinin bağımsızlığı fikrine "evet" diyordu.

ALMANYA YILLARI

1897 yılında Litvanya Sosyal Demokratları sonradan Sovyetler Birliği'nin kuruluşunda önemli bir rol oynayacak olan Felix Dzerjinski'nin önderliğinde SDKP'ye katıl-

Polonya'nın Lublin kentine bağlı olan Zamosc'da doğan Rosa Luxemburg'un babası Almanya'da doğmuş, Polonya'nın eğitim sorunlarıyla uğraşan ve yüzyıllar boyunca bir türlü sağlanamayan ülkesinin birliğinin ancak kendi kültürlerine dayalı bir eğitim sisteminin oluşmasıyla kurulacağını savunan biriydi. Yahudi kökenli olan Luxemburg'un ailesi, o yıllarda Polonya Yahudileri arasında yaygın olan tutucu akımların dışında kalmıştı. Çok zengin olmamasına rağmen yine de geçim sıkıntısı duymayan bir aile çevresi içinde geçen çocukluğu Rosa'ya çok şey kazandırdı. Evde konuşulan Almanca, okunulan kitaplar Rosa'nın birçok sorunu daha çabuk kavramasını sağladı. Ailenin Varşova'ya taşınmasından sonra oldukça güç bir dönem yaşayan Luxemburg, bu arada ayağının aksamasına neden olacak bir hastalık geçirecekti.

Yan sayfada annesi Line Luxemburg ve babası Elias Luxemburg. Altta Zamosc'ta Rosa'nın doğduğu ev.

Polonya'da ilk sosyalist örgütlenmeler başladığında özellikle Rus işgali altındaki bölgede milliyetçi hareketler ağır basıyordu. Ancak kısa bir süre sonra küçük de olsa sosyalist gruplar ortaya çıkmaya başladı. Bunlardan biri olan Proletarya *grubu, Rus devrimcilerinin kurduğu* Narodnaya Volya *ile yakın ilişki kurmuştu. 1883'te Varşova'da kitle grevleri örgütleyen bu grubun önderleri tutuklanıp, idam edildikten sonra hareket biraz duruldu. Rosa Luxemburg'un bu örgütle ilişkisi de bu tarihlerde başladı. Ancak örgütteki çalışması kısa sürecek, Çarlığın yoğun baskıları sonucunda örgütün önde gelen liderleri ülkeyi terketmek zorunda kalırken, kendisi de 1889'da Zürih'e kaçacaktı.*

Oniki yaşında ve genç kızlık döneminde Rosa Luxemburg.

dılar. Partinin ismi de SDKPL olarak değiştirildi. Aynı yıl Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin kurulmasıyla SDKPL onlarla birlikte çalışma yollarını araştırmaya başladı.

Bu arada Rosa, akademik çalışmalarını da sürdürüyordu. 1897 yılında doktora tezini tamamladı ve hukuk doktoru ünvanını kazandı. Tezinin konusu Polonya'nın endüstriyel gelişmesi idi ve bu alanda yapılan ilk çalışma olma özelliğini taşıyordu. Tezinde Polonya'nın Rus işgali altındaki bölgesinin Rus Çarlığı'na ekonomik açıdan tamamıyla bütünleşmiş olduğunu gösteriyor ve Polonya'nın ekonomik gelişmesinin Rus pazarı dışında düşünülemeyeceğini savunuyordu.

Aynı dönemde Almanya'ya geçmeyi düşünmeye başladı. Fakat yabancı uyrukluların Almanya'da yerleşmesine izin verilmediği için arkadaşlarının yardımıyla bir tanıdığının oğlu Gustav Lübeck'le göstermelik bir evlilik yaptı. Pratikte bu evliliğin hiç bir anlamı olmamakla birlikte boşanmaları ancak beş yıl sonra gerçekleşebildi. 20 Mayıs 1898'de Berlin'e yerleşen Rosa'nın adı bundan sonra Alman sosyalizmiyle birlikte anılacaktı.

Rosa, Almanya'ya geldiği sırada SPD, Enternasyonal'i oluşturan partilerin önde geleniydi. Asgari programıyla günlük sendikal ve parlamenter mücadeleyi sürdürürken, nihai hedef olan devrimi ve bu uğurda mücadeleyi gözardı etmiyordu. Partinin liderleri, Marx ve Engels'le yakın işbirliği içinde bulunmuş Wilhelm Liebknecht ve August Bebel'di. Parti ideologu ise ünlü Kautsky'den başkası değildi. Rosa'nın partide aldığı ilk görev parlamento seçimleri için Silezya Polonyalıları arasında propaganda yapmak oldu. Becerisi ve çalışkanlığıyla kısa zamanda partinin Polonya konusundaki uzmanı haline geldi.

Rosa bir süre sonra kendini ünlü revizyonizm tartışmalarının ortasında buldu. Tartışmalar 1886 yılı sonunda bir dönem Engels'in sekreterliğini yapmış olan Eduard Bernstein'ın eleştirileriyle başlamıştı. Bernstein partinin klasik yapısı ve programında köklü değişiklikler öneriyordu. Ona göre, artık toplumsal gelişme Marx'ın öngördüğü çizgiyi izlemiyordu. Politik demokrasinin gelişmesiyle devrime gerek kalmayacak, sosyalizme parlamenter mücadele ile ulaşılabilecekti. Bu arada ünlü formülünü ortaya atmıştı: *Nihaî hedef hiçbir şeydir, hareket herşey.* Böylelikle sınıf mücadelesini günlük sendikal ve demokratik mücadeleye indirgiyordu. Bernstein'a göre kooperatifler ve sendikalar etkili birer baskı kurumuydu. Toplumda gelir dağılımında görülen dengesizlik sosyal adaletle giderilecekti. Bu düşüncelere ilk eleştiriler Parvus ve Rosa'dan geldi. Rosa ünlü *Sosyal Reform mu, Devrim mi?* isimli kitabını bu tartışmaların oluştuğu süreçte yazdı. Rosa'ya göre Bernstein kapitalizm kavramını üretim ilişkilerinden mülkiyet ilişkilerine aktararak, sosyalizm sorununu üretim alanından servet ilişkileri alanına kaydırmıştı. Sendikalar emeğin artı-değerden aldığı payı artırıyordu ama temelde değişiklik yapmıyordu. Ayrıca sosyalizme yasalar çerçevesinde ulaşılabileceğini düşünenler için şöyle bir çelişki de vardı. Çünkü kapitalist sömürünün temeli artı-değer sömürüsüne dayanıyordu. Gerçekte bu olgu yasalarla tanımlanmamıştı. Burjuva egemenliği yasal çerçeveler içinde ele alınamazdı. Sömürü yasal düzenlemelerle kalkmazdı. Rosa Luxemburg için önemli olan, bu görüşlerin

değişik bir sosyalizm değil, burjuva politikası olduğunu göstermekti.

Ekim 1898'de Stuttgard'da SPD kongresinde Bernstein'ın revizyonizmi şiddetle eleştirildi. Parti sekreteri Auer de Bernstein'e yazdığı mektupta "önerdiğin şeyleri yapmak için karar aldırma, bunlar söylenmez, sadece yapılır" diyerek yol gösteriyordu. Zaten Bernstein da önerdiklerinin partinin pratikte yaptığının ta kendisi olduğunu savunmuştu. Ama yine de Auer'in verdiği taktiği uyguladı. Hattâ kongrede revizyonizmi mahkûm eden kararlara olumlu oy bile verdi. Rosa, parti içi ilişkilerde gereken manevra deneyimine sahip olmadığı ve aslında bundan pek hoşlanmadığı için parti yönetimi gözünde hep kuşkuyla karşılanıyordu. Bu nedenle birkaç kere partinin çeşitli yayın organlarında görev aldığı halde daha sonra ayrılmak zorunda kaldı. Ama özellikle Kautsky ve partinin eskilerinden Marx'ın biyografisini yazan Franz Mehring'le dostluğunu ilerletmişti.

TARTIŞMALARDAN SONRA

Rosa Luxemburg, bu tartışmaların olduğu dönemde yeniden Polonya sorunuyla ilgilenmeye başlamıştı. SPD içinde PPS'nin bağımsızlık politikasına karşı mücadelesini sürdürüyor, bu yolla SDKPL'nin Almanya'daki prestijini artırmaya çalışıyordu. Polonya'nın bağımsızlığı düşüncesine karşıydı ama Rus hükümetinin kendi bölgesindeki okullarda Lehçeyi yasaklamasına karşı da mücadele etti. Ona göre toprak sahibi fabrikatör ve kapitalist, Alman da olsa Polonyalı da olsa Polonya işçisinin düşmanıydı. Ama egemen sınıfların ezdiği Alman işçisi dosttu. Rosa bu konudaki hassasiyetini ve direnişini şöyle açıklıyordu: "Proleteryanın görevi yeni sınıf devletleri yaratmak değildir. Eğer Enternasyonal ezilen halkların kendi kaderlerini belirlemesi doğrultusunda bir karar aldıysa bu kapitalist temeller üzerine yeni bir ülkenin kurulması için değil, sosyalist bir toplumun oluşturulmasını amaçlayan bir karardı." Artık bu konuda SPD'nin resmî görüşünü temsil etmeye hattâ oluşturmaya başlamıştı.

1903 yılındaki parlamento seçimlerinde 81 milletvekili çıkaran SPD gücünü iyice artırmıştı. Rosa da seçim kampanyalarında görev almıştı. Enternasyonal'in 1904 yılındaki kongresi Amsterdam'da toplandı. Rosa, bu sefer hem SDKPL hem de SPD adına katılıyordu. Kongrede Fransızların taktik konularındaki gevşekliği, parlamenterizme verdikleri önem, Almanların sol ilkelere bağlılığı ile karşı karşıya geldi. Bu tartışmalar sırasında ilginç bir olay meydana gelecekti. Jean Jaures konuşmasında Kautsky ve Luxemburg'u eleştirmişti. Ancak konuşmasını Fransızca'dan Almanca'ya çevirecek kimse yoktu. Rosa bu işe gönüllü oldu ve kendi aleyhinde yapılmış konuşmayı Almanca'ya çevirdi. Ortalık alkıştan yıkılıyordu. Jaures ise duygulanmış ve Rosa Luxemburg'a teşekkür etmişti.

Luxemburg, 1904'teki parti kongresinde sosyal demokratların hükümete girmesi fikrine karşı çıktı. Aynı yıl bir seçim konuşmasında imparator için "Alman işçilerin güvenliği ve iyi yaşama koşullarından söz eden birisi gerçekler hakkında hiçbir şey bilmiyordur" dediğinden ötürü imparatora hakaret suçundan üç ay hapse mahkûm oldu. Bir buçuk ay sonra serbest bırakıldı.

Bütün bunlar olurken Rosa Almanya'da-

Rosa Luxemburg, Zürich'e geldikten sonra üniversitenin felsefe bölümüne girdi. Ancak fen bilimleri ve matematik de yakın ilgisini çekiyordu. Bir süre sonra felsefe bölümünü bırakıp, hukuk fakültesine giren Rosa, İsviçre'de sosyalist hareketin önde gelen liderleri ile tanıştı. Ama hayatının belki de en önemli karşılaşması burada oldu. Ölene kadar yakın dostluğunu sürdürdüğü Leo Jogiches'ın inancı ve örgütçü yeteneği Rosa'yı büyülemişti. İleride Clara Zetkin'in oğlu Konstantin'le kuracağı ilişkiye kadar beraber olduğu Leo Jogiches da kendisi gibi Yahudi bir aileye mensuptu. Genç yaşta Polonya'nın Vilna bölgesinde işçiler arasında örgütsel çalışmalarda bulunmuş ve bu konuda önemli deneyler kazanmıştı. Fazla yazmayan ama örgütçülüğü oldukça güçlü olan Leo Jogiches Rosa'yı Plekhanov ve çevresiyle tanıştırdı. 1883'te Paris'te İşçi Davası'nı yayınlayan Jogiches ile Rosa, bu dergide Polonya'da ulusal bağımsızlık temelini alan bir mücadeleye karşı çıkıyorlardı. Bu yüzden de Polonya Sosyalist Partisi ile anlaşamıyorlardı. Nitekim 1883'te Zürih'te toplanan Enternasyonal kongresinde PSP Rosa Luxemburg'un kongreye katılmasını engelleyecek ve bu konuda Plekhanov ile bazı partilerin desteğini alacaktı.

Leo Jogiches.

Enternasyonal kongresi sırasında delegeler dinlenirken, Ortada oturan Engels.

ki mücadeleden tamamen bağımsız olarak SDKPL içindeki çalışmalarını sürdürüyordu.

Rosa, görünüşte partinin resmî yetkilileri arasında yer almıyordu. Ama arka planda SDKPL'nin stratejisini belirleyen bir kişiydi. Buna göre Rus Polonyası'ndaki bir sosyalist devrim ancak Rusya'da yapılacak bir devrimle birlikte başarılı olabilirdi. Bunun için SDKPL'nin Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi ile birleşme konusu sürekli gündemdeydi. Fakat görüşmelerde Ruslar, SDKPL'ye pek özerklik tanıma yanlısı görünmediler. Ayrıca Lenin'in *Iskra*'da yazdığı bir yazıda kendi kaderini belirleme ilkesini savunması Polonyalılarda tepkiler yarattı. Rus devrimcileri bu sırada parti içi çekişmeler nedeniyle Bolşevik ve Menşevik fraksiyonlarına bölünmek üzereydi. Her iki taraf da SPD'yi kendi taraflarına çekmeye çalışıyordu. Menşevikler, özellikle Plekhanov ile Axelrod Almanya'da daha iyi tanınıyordu. Rosa bu tartışmaya Lenin'in örgütlenme anlayışını eleştiren bir yazıyla karıştı. Rosa burada Lenin'in jakobenizmini ve merkeziyetçi tavrını eleştiriyordu. Reformizme karşı çıkarken sekterliğe düşme tehlikesini belirtiyordu. Lenin, devrimci bir parti olmadan işçi sınıfı bilincinin sendikalizmi ve ekonomizmi aşabileceğine inanmıyordu. Sınıf bilinci ancak bu parti tarafından dışardan verilebilirdi. Rosa'ya göre ise sınıf bilinci günlük ve sürekli sınıf mücadelesi içinde de gelişebilirdi. Lenin bu eleştirileri Rusya'nın özel koşullarının bilinmesi gerektiğini söyleyerek yanıtladı. Daha sonra SPD'nin Menşeviklerle Bolşevikler arasındaki arabuluculuk önerisi kibarca reddedildi.

1905 DEVRİMİ VE ROSA

Ocak 1905'te Rus devrimi herkesten önce devrimcileri şaşırtarak patlak verdi. Grevler Almanya'da da doruğa ulaşmıştı. SPD yayın organlarında genel grev tartışılmaya başlandı. Sendika liderleri politik amaçlı grevlerden ürküyorlardı. Rosa, bu fikrin savunucusu olarak onların ve revizyonistlerin şimşeklerini üstüne çekti. Bunu yaparken sendika liderlerini partideki revizyonist eğilimin en tehlikeli unsurları olarak tanımladı. Parti yönetimi ise sendika liderleri ile sendika işlerine karışmama konusunda anlaşmıştı. Rosa, çeşitli toplantılara, özellikle metal işçilerinin toplantılarına katılarak bu düşüncelerini savundu. 17 Eylül'de toplanan SPD kongresinde konu yine kitle grevleriydi. Parti Lideri Bebel'e göre kitle grevi yalnızca savunma amaçlarıyla kullanılmalıydı. Örneğin oy verme ya da örgütlenme özgürlüğüne gözdikildiğinde bu silah önemliydi. Bebel ikili oynuyordu ama Rosa oportunistlere karşı yönetimle işbirliği içinde olmak gereğini

duydu. Bazıları da grev fikrine dökülebilecek kanı sözkonusu ederek karşı çıktı. Rosa ise buna "şimdiye kadar tüm devrimlerde halkların kanı aktı ama salt burjuvazi için" diye yanıt verdi.

1905 Devrimi'nin heyecanı günden güne Rosa'yı sarıyordu. Önceleri Rusya'daki gelişmeleri izleyen yazılar yazarken, sonra bu ona yetmemeye başladı. SPD'nin reformist ortamı onu bunaltıyordu. Varşova'ya gitmeye karar verdi. SDKPL'nin diğer liderleri, Jogiches dahil Krakov ve Varşova'ya geçmişlerdi bile. SPD liderleri onu yola çıkmaktan vazgeçirmeye çalıştılar ama boşuna. 28 Aralık 1905'te Berlin'den gazeteci Anna Matschke kimliğiyle yola çıktı. SDKPL mücadeleye *Pola Walki* (Savaş Alanında) adlı bir gazete çıkartarak katıldı. Ekime doğru Rusya'da siyasi mücadele iyice yükselmişti. Çar ortamı yumuşatmak için yeni bir meclis ve anayasa vaad etti. Ayrıca politik tutuklular ve mülteciler için de af çıkartılacaktı. Ancak yıl sonuna doğru devrimin hızı iyice kesildi. Petersburg ve Moskova Sovyetleri güçlerini yitirdiler. Şimdi SDKPL'nin Polonya'da ne yapılacağına dair karar vermesi gerekiyordu. Parti otuzbin üyeye sahipti ve bir yandan da PPS ile mücadele etmesi gerekiyordu. Polonya'da da greve giden işçiler sürekli olarak azalmaya ve hareket sönmeye başlamıştı. 1906 yılı başında partinin yeraltına inmesi gerekecekti.

Bu dönemde Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi yeniden birleşmiş ve SDKPL de onlara katılmıştı. Mart 1906'da polis Polonyalı devrimcilere karşı saldırıya geçti, ardından Jogichez ve Luxemburg yakalandılar. Rosa 8 Temmuz'da serbest bırakıldı. Önce Varşova'dan ayrılmasına izin verilmedi, daha sonra Finlandiya'ya geçerek Bolşeviklerle buluştu. Bu arada önce tarafsız kalmayı tercih ettiği Menşevik Bolşevik çekişmesinde Bolşeviklerin Moskova ayaklanmasında aktif rolü nedeniyle Bolşeviklere sempati duymaya başlamıştı. Finlandiya'da Lenin'le buluşup, uzun konuşmalar yapan Rosa'nın düşünceleri daha da netleşmişti. Bir yandan dinlenirken öte yandan da kitle grevi ve Rusya'daki olaylar üzerine parti kongresine sunmak için bir rapor hazırlıyordu. Grevleri değerlendirirken kitlelerin kendiliğinden hareketinin, liderleri geride bırakan dinamizmi üzerinde durmuştu. Eylül 1906'da Almanya'ya döndüğünde kendisini yeni sorunlar bekliyordu.

BİTEN BİR AŞK

Leo Jogiches, Rosa gibi serbest bırakılmamış ve Sibirya'da sekiz yıl kürek cezasına mahkum edilmişti. Ama kaçarak Almanya'ya döndü. Bu sırada meydana gelen bir olay, Rosa'nın Jogiches'la siyasal ilişkilerini olmasa da kişisel ilişkilerini sona erdirmesine neden oldu. Jogiches'in başka bir kadınla olan ilişkisinden haberi olmuştu. Jogiches bunu hiçbir zaman kabul edemedi ve ilk başta Rosa'yı öldürmekle tehdit etti. Bu yıllardır süren bir ilişkinin sona erişiydi.

Ancak bu ilişki sona erdikten sonra Rosa için yeni bir ilişki başlayacaktı. Clara Zetkin'in yirmiiki yaşındaki oğlu Konstantin'e aşık olacak ve bu ilişki gene sevgilisinin kendisi için bağlayıcı olmaya başladığına karar vereceği ana kadar sürecekti.

BEKLENTİLERDE DÜŞ KIRIKLIĞI

Finlandiya'dan döndükten sonra katıldığı Mannheim'deki parti kongresi de Rosa için pek parlak geçmemişti. Rosa beklentilerinin aksine Rus Devrimi'nin parti yöneticilerini hiç mi hiç ilgilendirmediğini gördü. Parti liderleriyle, sendika liderleri anlaşmaya varmış ve kitle grevleri konusunu tartışmamak üzere rafa kaldırmışlardı. Rosa, bir şeyler yapmak istiyordu. Bu kez, partinin sendikalar üzerindeki hakimiyetinin sağlanması gerektiğini savunmaya başladı. Ama bunda da başarılı olamamıştı. Kautsky'nin desteği bile yeterli olmadı. Bu arada parti yönetimi Rusya'yla ilgilenmese de en azından kitleler Rusya'dan haber almak istiyordu. Bir çok toplantı ve mitingde Rus Devrimi hakkında konuşmalar yaptı. Seçimlerin yaklaşmasıyla Berlin'de ve diğer yerlerde seçim kampanyalarına katıldı. Parti için çalışıyordu ama parti yönetiminin gittikçe yozlaşan politikasından büyük bir hoşnutsuzluk duymaya başlamıştı. Nitekim seçim sonuçları SPD için bir

İsviçre'de kamu hukuku konusunda doktora verdikten sonra Berlin'e geçen Rosa artık daha yoğun bir örgütlenmenin içine girmek istiyordu. Almanya'da yerleşebilmek için bir arkadaşının erkek kardeşi ile biçimsel bir evlilik yaptıktan sonra Alman Sosyal Demokrat Partisi'nde çalışmaya başladı. Ancak parti içinde yoğun tartışmalarla karşılaşmıştı. Bernstein'ın Marx'ın tezlerini revize eden görüşleri sorunlar yaratıyordu. Bu tezlere önce Parvus karşı çıktı. Ama Rosa bu görüşlerin daha kapsamlı eleştirisini Sosyal Reform mu, Devrim mi? *kitabında yapacaktı. Bu arada Kautsky ile tanışmış, Franz Mehring'in dostluğunu kazanmıştı. Ama onun ve Polonyalı devrimcilerin en büyük sıkıntısı Alman sınırları içinde kendi sorunlarını çözecek bir ortam bulamamaları ve Polonyalı işçilerle ilişki sağlayamamalarıydı.*

Yan sayfada Rosa Luxemburg, Leo Jogiches ve daha sonra Sovyetlerde Çeka'nın başına getirilecek Dzierzynski'nin poliste çekilmiş fotoğrafları. Üstte Kautsky'nin karısı Luise ile birlikte.

Rosa Luxemburg SPD'nin parti okulunda. Bu okulda vermiş olduğu dersler ölümünden sonra 1925'te Ekonomi Politiğe Giriş *adıyla yayımlanmıştır*

felaket oldu. Bir önceki seçimde elde edilen 81 milletvekilliği yerine ancak 43 milletvekilliği kazanılmıştı. Sosyalizmin zaferinin yakın olduğunu düşündüren iyimser hava kaybolmuştu. Artık devrim için bir dahaki seçimleri beklemek gerekiyordu. Bu arada Rosa, Haziran ve Temmuz aylarında yapmış olduğu konuşmalar nedeniyle tutuklanmış ve iki ay tutuklu kalmıştı.

Ekim 1907'de Rosa'nın karşısına son zamanlardaki sıkıntılarını sona erdirecek yeni bir uğraş çıktı. Parti 1906 yılında seçkin üyelerinin yetiştirilmesi için bir okul kurmuştu. Okulda hocalık yapan Hilferding ve Pannekoek'un ders vermeleri yabancı uyruklu olmaları nedeniyle polis tarafından engellenince Kautsky'nin önerisiyle bu göreve Rosa Luxemburg getirildi. Ekonomi politik ve ekonomi tarihi dersleri veriyordu. Ders notları daha sonradan *Ekonomi Politiğe Giriş* adlı bir kitabının taslağını oluşturacaktı.

1907 yılında Enternasyonal Kongresi Stuttgart'ta toplandı. Kongrede militarizm ve savaş tehlikesi uzun uzadıya tartışıldı. Sömürgeciliği açıkça mahkum etmekte bile nazlanan SPD, bu konuyu tartışmadan geçmeye çalışıyordu. Fransızlarda ise savaş aleyhtarı cereyan daha güçlüydü. Kongrede bu sefer de Rus ve Polonya delegasyonları adına konuşan Luxemburg, yalnızca militarizme karşı çıkmakla, savaş aleyhtarı olmakla yetinilemeyeceğini, bu savaş aracılığıyla sınıf egemenliğine son verilmesi için de çalışmak gerektiğini savundu. Nitekim kongreden çıkan karar da bu doğrultuda oldu. Militarizme ve emperyalizme

ALMAN DEVRİMİ'NDE ORDU

Devrim sırasında eski Başbakan Prens Max Almanya'dan ayrılırken Sosyal Demokrat Ebert'e "Bay Ebert imparatorluğu size emanet ediyorum," dediğinde, Ebert'in verdiği yanıt "Bu imparatorluk için iki evlat kaybettim." biçiminde oldu. Ebert iktidara gelir gelmez askerlerle ilişki kurdu. Hindenburg ve Groener'le Bolşevizme karşı mücadelede hem fikirdiler.

10 Kasım 1918'de mağlup Alman ordusunun geri çekilme harekâtını yönetmek için Asker Konseyi temsilcileri orduya başvuruda bulunmuşlardı. Ancak subaylar bu harekâtı çok karışık bir şey gibi gösterince bu işten vazgeçtiler. Hattâ daha sonra askerleri disipline çağıran bir bildiri bile yayınladılar. 25 Kasım'da ise ordunun geri çekilişi tamamlanmıştı. Subaylar, ise dönen askerlerle halkı silahsızlandırmayı ve ayaklanmayı bastırmayı planlıyorlardı. General Groener Asker Konseyleri kongresinden, konseylerin lağvedilmesi doğrultusunda bir karar çıkarttırmaya çalıştıysa da bunda başarılı olamadı. 5 Aralık'ta çekilen ordunun 9 piyade birliği Berlin varoşlarına ulaştı. Askerler şehre marşlar eşliğinde ve tören yürüyüşüyle girmeyi ve sonra da halkı silahsızlandırmayı tasarlıyorlardı. Ebert de bu işe gönüllüydü. Ama yine de kuşkuluydu. Hükümet üyelerinin ve konseylerin gözü önünde bu kadarına izin veremezdi. Sonunda bu yürüyüşü yasakladı ve askerlerden hükümete bağlılık istedi. Şehre yalnızca karargâhları Berlin'de olan askerler girecekti ve cephane taşımayacaklardı. Silahsızlandırma sivil hükümetin işiydi, askerlerin değil. Nihayet anlaşmaya varıldı ama subaylar şehre girer girmez bu anlaşmayı çiğnemeye kararlıydılar. Ama olaylar planladıkları gibi gelişmedi. Şehre giren askerler silahlarını bırakıp savuştular Berlin'de oturanlar ise evlerine döndü. 6 Aralık'ta yüksek düzeyli birkaç memur, birkaç yüz askerle birlikte devrim aleyhinde bir darbe girişiminde bulundu. Ebert'e de diktatörlük teklif ettiler. Ebert hernekadar bu teklifi kabul etmediyse de ayaklanma bastırıldıktan sonra üzerinde toplanan kuşkuları dağıtması çok zor oldu. Daha sonra toplanan ulusal İşçi-Asker Konseyleri kongresinde, orduyla ilgili Hamburg'dan gelen çok radikal bir öneri kabul edildi. Rütbeler kaldırılacak, subaylar seçimle gelecek, yeni bir halk ordusu kurulacaktı. Ebert telefonda askerleri yatıştırmaya çalışıyordu. Ama 20 Aralık'ta Hindenburg ve Groener madalyalarını kuşanıp başbakanlığın kapısına dayandılar. Ebert bu kararın "savaşan ordu"yu kastetmediğini söyleyerek durumu kurtarmaya çalıştı. Buna da USPD'li hükümet üyeleri şiddetle karşı çıktı. Barth generalleri hemen tutuklamak istedi. Ebert yaptığı manevrada ısrar edince Barth ve Dittman onu konsey kararını çiğnemekle suçladılar. Onlara göre, Ebert devrimi askerlere satmıştı...

İki gün içinde Berlin ayaklandı. 23 Aralık'ta epeydir Berlin'de üstlenmiş olan halk donanma birliği hükümete yürüdü. Bu birlik biraz keyfine göre, biraz devrimci duygularla, biraz da çıkar için hareket eden disiplinsiz bir topluluktu. Hükümetten alacakları olduğunu söyleyerek Berlin askeri valisi SPD'li Otto Vers'i rehin aldılar. İyice zorda kalan Ebert askerleri aradı. Ordu, general Von Lequis'in birliklerini Potsdam'dan yollamayı vaad etti. İmparatorluk muhafız süvarileri onlara katılacaktı. Askerler şehre geldiğinde denizcilerle bir anlaşmaya varılmıştı. Ebert durumu açıkladı ama ordu halkın donanması askerlerini temizlemek için eline geçen fırsatı kaçırmaya niyetli değildi. Askerler donanmayı sıkıştırıp ateşe başladılar. Denizciler güç durumdaydı. Hemen teslim koşullarını görüşmek için 20 dakikalık bir ateşkes talep ettiler.

Bu 20 dakikalık süre onların kurtarıcısı oldu. Aynı gün sabahtan beri Spartakistler, as-

karşı savaşı önlemeye çalışmak, bu mümkün olmasa da savaş aracılığıyla kapitalist egemenliği yıkmaya çalışmak gerekiyordu. Enternasyonal kongresinden sonra Rosa'nın SPD ile arası iyice soğumuştu. 1909'daki parti kongresine katılmadı. Parti kongresinde orta sınıf radikal partileriyle uzlaşma fikri tartışıldı. Parlamentoda ise radikaller "Yeni Vergilere Hayır" "Silahlar Azaltılsın" sloganlarıyla vergi yasalarına ve bütçeye karşı çıkıyorlardı. Bu kriz hükümetin devrilmesine ve yeni bir merkez sağ koalisyonun kurulmasına neden oldu. SPD oy verme sisteminde yeni bir reform bekliyordu. Ama bekledikleri olmadı. Bunun üzerine sokak gösterileri ve protestolar başladı. Bunları geniş kitle grevleri izledi. Siyasal ortam Rosa Luxemburg'un özlediği gibi olmaya başlamıştı. 1905 Rus Devrimi'nden beri beklediği günler gelmişti. 1910 yılının ilk aylarında ülkenin çeşitli yerlerinde konuşmalar yaptı. Şubatta yazdığı bir yazıyla bir yandan kitle grevlerini bir yandan da cumhuriyet yönetimi için propaganda yapılmasını savundu. Ama yine de engellerle karşılaşıyordu. Partinin yayın organı *Vorwärts*'a yazdığı yazı kitle grevlerinin tartışılması için henüz vakit gelmediği gerekçesi ile geri yollanınca çok kızdı. Bunun üzerine yazıyı Kautsky'nin yönettiği *Neue Zeit*'e yolladı. Kautsky, parti prog-

Clara Zetkin'in Rosa Luxemburg'la olan ilişkisi İsviçre'de geçirdiği yıllara kadar dayanır. Almanya'ya yerleştikten sonra parti çalışmalarına başlayan Rosa'ya Zetkin'in önerisi kadın ve sosyalizm konularında yazılar yazması oldu. Ama Rosa, bu konuda fazla istekli davranmadı. Bununla birlikte Luxemburg'un kadın sorunlarını ihmal ettiği söylenemez. Tersine kadının erkeğe ve erkeğin baskısına karşı özgürlüğünü her zaman savunmuştur. Bunu da yaparken kendisi de kişisel olarak oldukça özgür davranmıştır.
Arkadaşları ise onun kendisinden yirmi yaş küçük olan Clara Zetkin'in oğlu Konstantin ile kurmuş olduğu ilişkiyi sürekli eleştirmişlerdir.

Rosa, Clara Zetkin ile birlikte.

---

kerlerin cumhuriyeti devirmeye çalıştığını söyleyerek, halkı ayaklanmaya çağırıyorlardı. Bu arada denizciler de yeniden toparlanıyordu. Askerlerin önünde iki seçenek kalmıştı, ya kalabalığı taramak, ya da çekilmek. Güçlükle geri çekilebildiler. Olay tepkiler yaratmıştı. USPD hükümetten çekilmiş, Ebert görevi bırakmıştı. Ancak bu arada Groener Gustav Noske'i Kiel'den çağırmıştı.

Gustav Noske, SPD içinde askerlik uzmanı ve liberallerden bile daha milliyetçi olan biri olarak tanınıyordu. Ordunun ona güveni öylesine tamdı ki, savaş sırasında cephede dolaşmasına izin verdikleri birkaç Sosyal Demokrattan biriydi. Yeteneklerini ayaklanmaların ilk başladığı Kiel limanında göstermişti. Kiel'e durumu incelemek için gönderildiği halde denizciler onun devrime önderlik etmeye geldiğini sanmış ve onu büyük bir çoşkuyla karşılamışlardı. Noske, kendisine karşı gösterilen ilgiyi ve gücünü ayaklanan denizcileri yatıştırmakta kullanmaya karar verdi. Hükümete kesinlikle Kiel'e müdahale edilmemesini söyleyerek işe başladı. Ilımlı bir devrimi savunarak denizcileri denetim altına almayı başardı. Berlin'deki ayaklanmayı bastırmaya da işte bu başarısı nedeniyle çağrılıyordu.

Savunma bakanlığına atanan Noske, birkaç gün içinde kurmaylarıyla işe başladı. 4 Ocak 1919'da general Von Maercker'in gönüllülerden oluşan 14.000 kişilik ordusunu denetledi. Bu Freikorps'larla ilk karşılaşmalarıydı. Gönüllü birlikler asker hayatına alışmış cephe gerisinden hoşlanmayan ve tek ideolojik tercihleri anti-Bolşevizm olan I. Dünya Savaşı askerlerinden oluşuyordu. bu birlikler Almanya'nın birçok yerinde birbirlerinden bağımsız olarak kurulmaya başlanmıştı. Noske devrimi bastırmakta kullanacağı gücü bulmuştu. Freikorps'lar bir taraftan hazırlana dursun, Berlin'deki mücadele 5 Ocak'tan sonra iyice kızışmıştı. Hükümet başbakanlık binasını SPD'ye bağlı militanlarla güçlükle koruyabiliyordu. SPD'nin yayın organı *Vörwarts* Spartakistlerin eline geçmişti. Halkın donanması birliğinin başındaki Dorrenbach Spartakistlere katılmak istiyordu, ama denizciler onu tutuklayıp tarafsız kalmayı tercih ettiler.

9-10 Ocak'ta Freikorps birlikleri şehre girdi. *Vorwärts* kuşatılıp yeniden ele geçirildi. Teslim olan Spartakistlerden bir kısmı esir alındı, bir kısmını ise öldürdüler. Freikorps'un başarısında devrimcilerin örgütsel eksikliği de rol oynamıştı. Çünkü devrimci komite koordinasyondan yoksundu. Belirli bir plan içinde hareket etmiyorlardı.

11 Ocak'ta muzaffer Noske kente girdi. Doğru dürüst bir silahlı direniş olmamıştı. 13 Ocak'ta genel grev sona erdi ve Freikorps şehirde Spartakist avına başladı. Ordu karşıdevrimci görevini bir kez daha yerine getirmişti.

Ünlü Wilhelm Liebknecht'in oğlu olan Karl Liebknecht, Spartakistlerin önde gelen liderlerindendi. Rosa Luxemburg'un teorik öncülüğünün yanısıra Karl'ın tartışılmaz bir eylem yeteneği ve siyasi gözüpekliği vardı. Mecliste savaş kredilerine karşı tek başına mücadele veren ve savaşa karşı olduğu için tutuklanan Liebknecht'in en amansız düşmanları parti içinde mücadele verdiği Ebert ve Scheidemann gibi sosyal demokrat milletvekilleriydi. Bu yüzden kısa bir süre içinde Freikorps'un boy hedefi haline geldi.

ramında cumhuriyet propagandasıyla ilgili birşey olmadığını söyleyerek o bölümü çıkartmasını istedi. Rosa bunu kabul etmedi ve Kautsky ile araları iyice açıldı. Rosa, kitle grevleri konusunda hareketin kitle insiyatifinden gelmesi gerektiğini savunuyordu. Kitlelerin kendiliğinden hareketi üzerinde bu kadar çok durmasının nedenleri arasında, parti yöneticilerinin kitleleri frenleyen pasif tavırlarının artık bir alışkanlık haline gelmesi de vardı. Magdeburg'daki parti kongresinde tüm ülkede gerçek politik eşitlik sağlanana kadar seçim sistemine karşı mücadele edilmesi doğrultusunda karar verildi. Ne var ki bu mücadelenin nasıl yapılacağı pek belli değildi. Fakat çoğunluk Rosa gibi düşünmüyordu. Parti yaklaşan seçimlerdeki oy kaygısını diğer tüm sorunların ve amaçların önüne almıştı.

SAVAŞ RÜZGARLARINA KARŞI

1911'in Temmuzunda Almanya Panter kruvazörünü bölgedeki Alman çıkarlarını kollamak gerekçesiyle Fas'a yollamıştı. SPD oy kaybetme korkusuyla bu sorun üzerine fazla gitmek istemedi. Seçimlerden önce yapılan Jena kongresinde parti yönetiminin seçimlerde diğer partilerle iş birliğine gitme önerisi fazla problem yaratmadan kabul edildi. Ulusal liberaller ve ilericilerle yapılan anlaşmaya göre seçimlerin ikinci turunda herkes güçlü olan adayı destekleyecekti. SPD'nin güçlü bir disipline sahip olan seçmen kitlesi anlaşmaya uydu. Ama diğer partilerin seçmenleri oyun bozanlık ettiler. Ama bu SPD'nin milletvekili sayısını 43'ten 110'a çıkararak parlamentodaki en büyük parti olmasına engel olamadı. Rosa Luxemburg, baştan beri bu anlaşmayı eleştirmişti. Seçimden sonra partinin gücü iyiden iyiye parlamento temsilcilerinin eline geçmeye başladı. Rosa'nın yapacağı fazla bir şey kalmamıştı. Partiden iyiden iyiye uzaklaşan Rosa, çalışmalarını en önemli eseri olan *Sermaye Birikimi*'ni yazmak üzere yoğunlaştırdı. 1911 ve onu takip eden yıllarda partinin iç tartışmalarından uzak durdu. Bu sırada parti içinde önemli bir değişim olmuş, 1913'te Agust Bebel'in ölümüyle partinin başına Ebert geçmişti. Aynı yıl kendisi gibi muhalif olan Franz Mehring ve SDKPL'den arkadaşı Marchlewski ile birlikte *Sozial demokratische Korrespondenz*'i çıkardılar. Aynı yıl yapılan parti kongresinde genel grev konusundaki görüşlerini bir kez daha savunan Rosa'nın düşünceleri yine kabul edilmeyecekti.

Yaklaşan dünya savaşıyla birlikte siyasal hava yine elektriklenmeye başlamıştı. Bu arada Rosa, yaptığı bir konuşmada, "Fransız kardeşlerimize karşı silahlı mücadeleyi reddedelim, yasalara uymayalım" dediği için, mahkemeye verildi ve bir yıl hapse mahkum oldu. Savaş aleyhtarı fikirleri onu ta 1906'dan beri militarizme veryansın eden William Liebknecht'in oğlu Karl Liebknecht'e yaklaştırdı. Mahkemenin kararı kitlelerde Rosa'ya karşı büyük bir sempati yaratmıştı. Gösterilerde sürekli savaş aleyhtarı konuşmalar yapıyordu. Haziran 1914'te Alman ordusunda askerlere kötü davranılmamasını isteyen bir konuşma yaptığı için daha önceki cezasını çekmeden hakkında yeni bir dava açıldı. O yıl Enternasyonal Brüksel'de toplanacaktı. Tam o sırada I. Dünya Savaşı başlayınca sosyalist partiler ne yapacaklarını şaşırdılar. Meclise savaş bütçesinin onaylanması gerekiyordu. SPD'nin vereceği oylar çok önemliydi. Aslında alınacak karar tarihî bir karar olacaktı. Sonunda, SPD savaş bütçesinin onaylanması konusunda karar aldı. Bu kararın alınmasında kitlelerden kopma tehlikesinin mi rol oynadığı yoksa partinin sosyal-

I. Dünya Savaşı başlarken Alman Sosyal Demokrasisi oldukça güçlenmişti. Bu arada partiye çok sayıda katılmalar olmuş, 1911 seçimlerinde parlamentoda 110 milletvekili elde ederek en büyük parti konumuna gelmişti. Parti yöneticileri bu başarının elde edilmesindeki etkenin kendi ılımlı çizgilerinin olduğunu savunuyor ve Almanya'nın resmî politikasını onaylıyorlardı. Oysa Rosa Luxemburg ve daha birçok devrimci, partiyi Alman emperyalizmine karşı tavır almamakla suçluyor, partinin işçi sınıfından kopup, burjuvazinin çıkarlarına hizmet ettiğini savunuyorlardı. Parti içinde muhalefet yapan Rosa ve arkadaşları bir sol kanat oluştururken, Kautsky merkezi temsil ediyordu.
Bu arada olaylar hızla gelişmiş ve birdenbire savaşın eşiğine gelinmişti. Parlamentoda savaş kredilerinin oylanması özellikle tartışmalı birçok sorunu keskin bir bıçak gibi ayırdı. Bir yanda savaşı savunan ve Alman emperyalizminin yanında yeralan Scheidemann, Ebert ve şürekâsı, öte yanda militarizme ve savaşa karşı acımasız bir kavga veren Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht ve arkadaşları... Ama savaş Alman halkı için bir yıkım getirecek ve yüzbinlerce insanın ölümüne neden olacaktı.

şoven bir tutum takınarak daha fazla büyümesinin mi istendiği bilinmez. Ama SPD yöneticileri biraz da savaşı ileri Almanya'nın gerici Çarlığa baskın gelmesinin bir aracı olarak görüyor olabilirlerdi. Bir çok milletvekilinin bu konuda endişeleri vardı. Revizyonizm günahını, pasifizmi ile dengeleyen Bernstein Sosyal Demokrasinin düşmanlarına güvenilip güvenilemeyeceğini soruyordu. Bu karar diğer ülkelerin işçilerini de olumsuz olarak etkileyecekti. Karara karşı çıkan 14 milletvekili de parti disiplini gereği olumlu oy kullanacaktı. Olumlu oy kararını parlamentoda açıklamak muhaliflerden Haase'e düştü. Bu karar birçokları gibi Rosa üzerinde de bir şok etkisi yarattı. Clara Zetkin'le birlikte savaş aleyhtarı muhalefeti harekete geçirmeye çalıştılar ama bu konuda yalnızca Mehring ve Liebknecht'in desteğini aldılar. Liebknecht'e göre asıl düşman evdeydi. Gelecek bütçe tartışmasında olumsuz oy verilmesi için uğraştı ama bu doğrultuda oy kullanan yalnızca kendisi oldu. SPD'deki karışıklığın benzeri Avrupa'daki diğer sosyalist partilerde de sürüyordu. Rusya'da Bolşevikler dışında hemen hemen her parti kendi hükümeti ve savaş lehine oy vermişti. İngiltere'de ise Bağımsız İşçi partisi savaşa karşı çıkıyordu.

Rosa Luxemburg, savaşa sonuna kadar karşı çıkmakla birlikte, Lenin gibi, ülkesinin kaybetmesinin devrimin lehine olacağı hesabına dayanan bir taktik geliştirmedi. Hastalığı nedeni ile daha önceden hüküm giydiği suçtan hapse girmesi Mart 1915'e ertelenmişti. Bu süre gelmeden 18 Şubat'ta aniden tutuklandı. Liebknecht, bu mahkumiyetin Rosa'yı ancak onurlandıracağını ileri sürdü. Savaşa karşı olanlar SPD içinde yeni bir muhalefet grubu oluşturdular. Bernstein, Eisner gibileri pasifist ilkelere bağlılıkları nedeniyle yönetime karşı çıkıyordu. Haase, Ditmann, Ledebour gibi liderler ise daha soldaydı. Mart ayında normal bütçe oylandı. Bu sefer Liebknecht'in olumsuz oyuna Otto Rühle de katıldı. 30 Milletvekili de oy vermeyi reddetti. Parti disiplini çözülmek üzereydi. Nisanda sol muhalefetin yayın organı *Die Internationale* çıktı. Rosa, emperyalizmin dayattığı seçimi yapmanın sosyal demokrasi için artık kaçınılmaz hale geldiğini savunuyordu. Savaşa karşı tavır, işçi sınıfının çıkarlarına ihanet mi edileceğini, yoksa sosyalizm için mücadelenin sürdürüleceğini mi gösterecekti... Enternasyonal ilkeleri çiğnenmişti ve artık Enternasyonalin yeni baştan kurulması gerekiyordu. Bunun için muhalefet harekete geçti. Sol muhalefet yıl sonunda Bolşeviklerle Bern yakınında Zimmerwald'da toplandı. Alman heyetinde Haase'nin başını çektiği "Merkezci" muhalefet grubundan ve artık "Internatıonal" adını alan Luxemburg ve Liebknecht'in gurubundan üyeler vardı. Lenin emperyalist savaşı iç savaşa çevirme ve eski Enternasyonal'den tamamen ayrı yeni bir Enternasyonal kurulması önerilerini tekrarladı. Ama düşüncelerini Almanlara kabul ettiremediği için sonuçta toplantıdan sadece savaş aleyhtarı bir bildiri çıktı.

SPARTAKUS BİRLİĞİ

1915'in Kasım ayında, International grubu *Politsche Briefe* (Politik Mektuplar)'ı çıkarmaya başladı. Burada Rosa, Parvus'un Alman zaferi aracılığıyla Rusya'da devrimin daha kolay başarıya ulaşabileceği düşüncesine karşı çıktı. Tarih sonradan Parvus'u haklı çıkaracaktı, ama Rosa için

1916'da tutuklanan Rosa Luxemburg için bu tutukluluk öncekilere oranla biraz daha uzun olacaktı. Önce Wroncke ve daha sonra da Breslau'dan Liebknecht'in karısı Sonia'ya mektuplar yazan Rosa, bu mektuplarda yaşama sevincini, belki de hiç kimseye açamadığı duygularını dile getirir. Bu bir bakıma meydanların hırçın, kavgacı Rosa'sının fazla bilinmeyen yanıydı...

Rosa Luxemburg'un Wroncke'de kaldığı hücre

önemli olan reel politik başarı değil, ilkelerde titizlik göstermekti. 9 Aralık'taki bütçe görüşmelerinde savaş kredilerine red oyu kullanan SPD milletvekillerinin sayısı 12'ye çıkmış, 22 kişi de oy kullanmamıştı.

Artık bir karar verme aşamasına gelinmişti. 1 Ocak'ta Liebknecht'in bürosunda yapılan bir toplantıda partiden ayrılmamaya ama parti içinde bağımsız bir sol grup olarak hareket etmeye karar verdiler. Adları da Spartakus Birliği olacaktı. Programları ise Zimmerwald kongresi için Rosa Luxemburg'un tutukluyken hazırladığı programdı. Programda Sosyal Demokrasinin ihaneti eleştiriliyor ve emperyalizme karşı mücadelede işçi sınıfının uluslararası dayanışmasının milliyetçiliğe karşı en önemli silah olduğu vurgulanıyordu.

Rosa Luxemburg 22 Ocak'ta serbest bırakıldı. Karl Liebknecht, meclis görüşmelerine katılma hakkı olduğu için cepheden sık sık dönüp, ortalığı birbirine katıyordu. Bir iki kere Liberallerin üzerine saldırması tehlikesi ile yüzyüze kaldı. 24 Mart bütçe görüşmelerinde olumsuz oy kullanan SPD milletvekilleri parlamento grubundan çıkarılınca bağımsız Arbeitsgemeinschaft'ı (Emek Grubu) oluşturmuşlardı. Spartakistler, bu grubun belirsiz muhalefetini beğenmiyor, politik mücadeleyi hem yönetime hem de Emek Grubu'na karşı sürdürüyordu. 1 Mayıs'ta büyük gösteriler yapılması kararlaştırıldı. Emek Grubu ortak eylem konusunda tutarlı bir tavır göstermeyince Spartakistler kendi başlarına hareket etmeye karar verdiler. 1 Mayıs 1916 sabahı Berlin'de sabah sekizde gösteriler Liebknecht'in konuşmasıyla başladı: Sözlerine *"Kahrolsun Savaş, Kahrolsun Hükümet"* diye başlayan Liebknecht hemen orada tutuklandı. 28 Haziran'da ikibuçuk yıla mahkum oldu. Parlamento dokunulmazlığını kaldırmaya karar verdi ve SPD'nin çoğunluğu da "gönül rahatlığı" içinde dokunulmazlığın kaldırılması yönünde oy kullandı. Liebknecht'in tutuklanması ise büyük protesto gösterilerine yolaçmıştı. Bu durum Liebknecht'in Emek Grubu üyeleri arasında da sempati kazanmasına neden oldu. Böylece Spartakistlere yeniden yaklaşmaya çalıştılar. Ama daha önceki kay-

İKTİSATÇI ROSA LUXEMBURG

Rosa Luxemburg, bir yandan bir siyasal yaşam sürdürürken bir yandan Marksist iktisat teorisine önemli katkılarda bulunmuştur. Ünlü eseri *Sermaye Birikimi* bu alandaki Marksist klasiklerdendir. 1898'de Zürih Üniversitesi'nde verdiği doktora tezi Polonya'nın Rus İmparatorluğu'yla ekonomik açıdan bütünleşmesini inceliyordu. Ayrıca SPD Parti Okulu'nda verdiği dersleri derleyerek *Ekonomi Politiğe Giriş* kitabını oluşturdu. Ama onun Marksist bir iktisatçı olarak ününü oluşturan asıl eseri *Sermaye Birikimi*'dir.

Bu kitapta Rosa, Marx'ın kriz kuramını geliştirerek, kapitalist büyümeyi açıklayacak kavramsal modeller oluşturmayı amaçlıyordu. Sömürgecilik ve militarizm de üzerinde durduğu olgular arasındaydı. Kimilerine göre bu, politik çalışmalarından bağımsız, teorik bir eserdi ama onun için teorik ve pratik kaygıların ayrılığından sözetmek yanlış olur. Rosa bu konuda getirilen eleştirileri şöyle yanıtlıyordu: "İlk bakışta bu çalışma yalnızca teorik bir çalışma gibi görünebilir ama problemin pratik anlamı ortada. Çağımızın en belirgin olgusu emperyalizmle ilişkili. Konuyla ilgili teorik bilgi emperyalizme karşı mücadelemize güç, amaç ve güvenlik kazandırabilir. Bu ise proleterya politikası için temeldir."

Kitabın tezine göre kapitalist birikim ve büyümenin kesintisiz olarak sürekli devam etmesi mümkün değildir. Luxemburg büyümeyi önleyecek olan kriz kuramını Marx'ın genişletilmiş yeniden-üretim şemalarına dayanarak formüle etmeye çalışır. Basit yeniden üretimde, üretilen her şey tüketilerek süreç tamamlanır. Genişletilmiş yeniden üretimde ise bu süreçte tüketilenden daha fazlası üretilir. Bu da ekonominin üretim kapasitesinin artması demektir. Ancak o zaman üretimdeki artışı karşılamak için talebin de artması gerekecektir. Kapitalistler, doğal olarak ücret artışını mümkün olduğu kadar önlemeye çalışacağına göre tüketim malları talebi üretimdeki artışın gerisinde kalacaktır.

Sermaye birikiminin devam etmesi için talepte de belirli bir artış gereklidir. Ekonomi genişledikçe üretim malları üreten sektör (tüketim mallarını üretecek makinalar ve diğer malzeme) iyice genişleyecektir. Ama tüketim malları üreten sektöre yönelik talepte artış olmadığı için onların yatırım (üretim) malları talebi artmayacaktır. Bu nedenle genişleyen yeniden-üretim bir yerde tıkanacaktır.

Rosa için çözüm, kapitalizmin yeni alanlara yayılarak yeni talep oluşturmasındadır. Sermaye geri kalmış pre-kapitalist toplumlara yayılarak yeni pazarlar ele geçirmek zorundadır. Bu da emperyalist

Karl Liebknecht ile karısı Sonia, Rosa'nın her zaman birlikte olduğu mücadele arkadaşlarıydı. Onların dostluğunu ayrı tutar ve özel yaşamına ilişkin her şeyi onlarla paylaşırdı. Bu ortak yaşam, sonunda Karl'la birlikte paylaşılacak ortak ölümü de getirecekti...

Karl Liebknecht ve karısı Sonia.

Rosa Luxemburg'un parti okulundan öğrencisi olan, daha sonra Spartakist harekete katılan ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Demokratik Almanya'nın ilk cumhurbaşkanı olan Wilhelm Pieck.

pak tutumları nedeniyle pek iyi karşılanmamışlardı. Rosa sürekli toplantılara ve gösterilere katılıyordu. Spartakistlerin yayın faaliyetlerini ise artık çalışmalarının ağırlığını Almanya'ya vermiş olan büyük örgütcü Leo Jogiches yürütüyordu. 10 Temmuz'da Rosa yeniden tutuklandı. Hareketi hapisten gönderdiği yazılarla takip etmesi gerekecekti. 21-23 Eylül'de SPD Kongresi'ne liderleri cezaevinde olan Spartakistler, temsilci olarak Kate Duncker ve Paul Franssek'i yolladı. Spartakistlerin temsilcileri yönetimi eleştirirken Emek Grubu'nu da eleştirmekten geri kalmadılar. Franssek, bu kongrede alınan kararların hiçbir politik anlamı olamayacağını ileri sürdü. Yönetim muhalefete karşı hücuma geçmeye karar vermişti. Önce Emek Grubu'nun denetimindeki tüm yayın organları ellerinden alındı. 7 Ocak 1917'de bir muhalefet kongresi yapılmasına karar verilmişti. Yönetim bu kongreye katılanların partiden çıkartılmasına karar verince, artık yeni bir parti kurmaktan başka çare kalmıyordu. Nisan başında Gotha'da Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi (USPD)'nin ku-

---

güçlerin tüm dünya çapında pazar kavgası yapması demektir. Sonuçta emperyalist ve militarist eğilimler hızlanacaktır. Silahlanmada da bir artış görülecek ve bu şekilde ek bir talep alanı da yaratılacaktır. ama kapitalist sistem tüm dünyaya yayıldıktan sonra bu çözüm yolu tıkanacağı için bunalıma sürülecek ve sonunda kapitalizm çökecektir.

Bu tezden ekonomik determinizm sonucu çıkartmakta acele etmemek gerekir. Çünkü Rosa, kapitalizmin devrilmesi ve sosyalizmin iktidara gelmesini kendiliğinden olacak bir süreç değil, işçi sınıfının bilinçli eyleminin bir sonucu olarak görür. Sosyalizm tarihsel bir zorunluluktur, çünkü sosyalistler tarihsel görevlerini yerine getirip müdahale etmezlerse kapitalizm barbarlığa dönüşerek, çöküşünü yaşayacaktır. Rosa çöküşü sürekli savaşlar ve ekonomik krizlerle tasvir eder. Belki bugün barbarlık ortamına fazlaca alışkın olduğumuz için bu tablo bizi o kadar etkilemiyor.

Luxemburg'un modelinde birtakım tutarsızlıklar olduğu doğruysada gerçekte önemli bir soruna işaret ettiği kesindir. Sömürgelere yapılacak mal ihracatı karşılığında ithalat da yapılacaktır. Luxemburg'un mantığına göre ithal edilen mallara da bir talep olması beklenemez. Ama Kalecki'nin önerdiği gibi, sermaye ihracı aracılığıyla sömürgeler borçlandırılarak ek talep yaratılabilir.

Biçimlendirmiş olduğu bu kuramla Rosa Luxemburg, Marx'ın iktisadî analizlerini sürdüren bir sosyalist önder olarak anılır. □

Savaşın sonuna doğru Almanya'nın kaybedeceği belli olmuştu. Ordu derhal barış görüşmelerine başlanılmasını isterken, Alman Sosyal Demokrat Partisi de hükümete katılmaya hazır olduğunu ilan ediyordu. Kiel'de ayaklanan denizciler Sovyet Devrimi'ndekine benzer bir örgütlenmeyle asker konseyleri kurmuş, bunlar işçilerin kurduğu konseylerle birlikte davranmaya başlamıştı. İmparatorluk çöküyordu. II. Wilhelm tahttan çekilmiş, işçiler genel greve başlamıştı. İktidar için kitlelerin baskısı dayanılmazdı. Sonunda başbakan Prens Max von Baden Baden çekilerek, başbakanlığı Friedrich Ebert'e bıraktı. Şimdi yeni bir dönem başlıyordu. Yıllardır partide kendisine ve Scheidemann'a karşı muhalefet etmiş Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht'in başını çektiği Spartakist hareketi ezmek ve başlayan ayaklanmayı bastırarak Alman Devrimi'ni yoketmek... İşte bu görev Ebert'e düşecekti.

Friedrich Ebert.

ruluş kongresi yapıldı. Spartakistler partiye, kendi bağımsız ilkelerini savunmaya devam etmek kaydıyla katılıyorlardı. Tam bir örgütsel ayrılığın kendilerini kitlelerden koparacağı düşüncesi ile yanaşmıyorlardı.

EKİM DEVRİMİ'NE DOĞRU

Rosa, cezaevinde botanik, zooloji gibi eski meraklarına yeniden eğilirken bir yandan da ekonomi çalışmalarını sürdürüyordu. Bu arada Rus yazar Vladimir Korelenko'nun otobiyografisini de çevirdi. Rusya'daki Şubat devrimi Almanya'da yeni bir canlılık yaratmıştı. Rusya'daki yönetim değişikliğinden sonra Rosa'nın Rus vatandaşı olma hakkını kullanıp serbest bırakılması düşüncesi gündeme geldi. Arkadaşı Marclewski bu yola başvurmuştu. Ama Alman devrimi Rosa'nın önde gelen tek kaygısı olduğu için cezaevinde de olsa Almanya'dan ayrılmak istemedi. Nisan 1917'de Spartakistlerin Rus Devrimi'ne tepkisini Rosa şöyle ifade edecekti: "Bundan sonra savaşı sürdürmek, Alman proleterleri için, çarlığa karşı değil, devrime karşı mücadele etmek anlamına gelecektir." İlk başta tüm umutlarını Alman Devrimi'nin başarısına bağlamıştı. Ama devrimin geleceğinden çok umutlu değildi. Fakat yine de Almanya'daki yozlaşmayla ümitsiz de olsa mücadele etmenin yeğleneceğini düşünüyordu. Nisan ayında tüm Almanya'yı saran bir grev dalgası oldu. Grevlerin arkasında işçi konseylerinin ilk çekirdeğini oluşturan "Revolutionare Obleute" adlı işçi örgütü vardı. Temmuz ayında Rosa Breslau hapishanesine nakledilmişti. Buradan dışarıyla ilişkiler kurması daha zor oluyordu. Bu arada avukatlarının serbest bırakılması için yaptıkları girişimler sonuçsuz kalacaktı.

Hapisane günleri oldukça güç koşullar altında geçiyordu. Özellikle Wroncke'den Breslau'ya nakledilişi yazışmaları açısından da pek iyi olmamıştı. Bunu Karl Liebknecht'in karısı Sonia'ya yazdığı mektuplarda görmek mümkündü. Bu arada Ekim Devrimi gerçekleşmiş, Rosa'nın kafasında bazı sorular belirmişti. 24 Kasım'da Luise Kautsky'ye yazdığı bir mektupta Bolşevik Devrimi'nin başarıya ulaşacağından kuşkulu olduğunu belirtti. Ama yine de Bolşeviklerin kahramanca mücadelelerine gıpta ederek, büyük bir özlemle baktığını söylüyordu. 1918 Martı'nda bu sefer de Leo Jogiches tutuklandı.Spartakist hareketi bundan sonra Paul Levi, Erns Meyer gibi genç liderler yönetecekti.

Bu arada her cepheden sıkışmış olan Bolşevik hükümet rahat bir soluk alabilmek için Almanya ile barış görüşmelerine başlamış, bu Spartakistler arasında tartışma yaratmıştı. Spartakistlere göre, bu barış devrimcilerden çok Almanya'daki hükümetin işine yarayacaktı. Martta Brest-Litovsk Antlaşması imzalandı. Bu anlaşmanın Alman devrimcileri tarafından pek iyi karşılanmayacağının farkında olan Lenin, aslında zorunluluk altında böyle hareket ettiklerini açıkladı. Rosa, Brest-Litovsk Antlaşması'nı eleştirirken Rusların taktik gerekçelerine hak vermekle birlikte, sonuçta bu antlaşmanın yararından çok zararı olacağını savundu. Bunun ardından, Sovyet Devrimi'nin kapsamlı bir eleştirisini yazdı. Paul Levi, yazının bu dönemde devrim düşmanlarına yarar getireceği gerekçesiyle Rosa'yı ikna ederek yayınlatmaktan vazgeçirdi. Bu yazıyı ise Rosa'nın ölümünden sonra kendisi yayınlayacaktı. Rosa'nın bu yazıda eleştirdiği belli başlı noktalar şunlardı: Öncelikle Sovyet hükümetinin toprağı kamulaştırmak yerine çiftçilere dağıtması Marksist anlayışa uymuyordu. İkincisi basın ve diğer sol partiler üzerindeki baskı, diktatörlük tehlikesi yaratıyordu. Bu süreç proleterya diktatörlüğü yerine birkaç politikacının diktatörlüğüyle sonuçlanabilirdi. Bu arada aralarında baştan beri sorun olan ulusların kendi kaderini tayin ilkesi de eleştirilerden payını aldı. Rosa'ya göre burjuvazi bir güç olmaktan çıktığı için Kurucu Meclis'in dağıtılması da gereksizdi. Rosa, yozlaşmış bir devrime, başarısız bir devrimi tercih ediyordu. İktidarda kalabilmek için ilkelerden ödün verilmesine karşıydı. Ölümünden sonra, Clara Zetkin ve başkaları onun daha sonra bu eleştirilerin tümünü geri aldığı konusunda bir kamuoyu yaratmaya çalıştılarsa da, bazıları dışında eleştirilerinden vazgeçtiğini gösteren kanıta rastlanmamıştır.

ALMAN DEVRİMİ

1918 yılında Spartakistlerin durumu hiç de içaçıcı değildi. Liderlerinin çoğu hapisteydi, hareket kabiliyetleri azalmıştı. Onun için sonbaharda batı cephesinin çöktüğü haberi bir kurtarıcı gibi geldi. Eylülde grevler yeniden başladı. Almanya'nın savaşı kaybedeceği belli olmuştu. Bu arada 28 Eylül'de ordunun ileri gelen yöneticileri hükümete, eğer felaketi önlemek istiyorlarsa barış görüşmelerine hemen başlamalarını önerdi. SPD ise hükümete katılma yolundaki taleplerini tekrar ediyordu. Spartakistler 7 Ekim'de toplantı yaparak kitleleri barış, sosyalizm ve demokrasi için mücadeleye çağırdı. Bu çağrı ayaklanmaların başladığı orduya da sesleniyordu. Çok hızlı bir toplumsal süreç başlamıştı. 12 Ekim'de politik tutuklular için af ilan edildi. İlk bırakılanlar arasında Liebknecht de vardı. Rosa'nın serbest bırakılması ise eylemlerin Breslau'ya ulaştığı 9 Kasım'a kadar kaldı.

Almanya, tarihinde görülmedik bir çalkantıya doğru gidiyordu. Kiel'de donanma üssünde başlayan ayaklanmayı Sovyetlere benzeyen işçi ve asker konseylerinin oluşması izlemiş, USPD, Spartakistler ve "Revulutionare Obleute" devrimin başlangıç tarihini saptamak üzere görüşmelere başlamışlardı. Tüm bu planlardan bağımsız olarak 9 Kasım'da Berlin'de genel grev başladı ve silahlı işçiler ve askerler sokakları doldurdu. Başbakan Prens Max kitlelerin baskısı karşısında hükümeti SPD lideri Ebert'e terketmek zorunda kaldı. Ayrıca imparator Wilhelm'in de apar topar Almanya'dan ayrılması gerekti. SPD liderlerinden Scheidemann, parlamento önünde toplanmış kalabalığa, Demokratik Cumhuriyetin kurulduğunu ilan etti. Ancak aynı gün Karl Liebknecht, kraliyet saray balkonundan binlerce işçi ve askere Alman Sosyalist Cumhuriyeti'ni ilan edecekti. SPD ve USPD hemen ortak bir hükümet oluşturdular. Halk Komiserleri Konseyi adını alan bu hükümet 3 SPD ve 3 USPD üyesinden oluşuyordu. Rosa, 18 Kasım'da bu hükümetin şimdilik kabul edilebileceğini söyledi. Spartakistler sonraki aşamayı çabuklaştırmak için çalışıyorlardı. Doğru dürüst bir örgütleri olmayan Spartakistler kitleleri etkileyerek harekete geçirmeye çalışıyordu. Aslında Spartakistlerin programında yasama ve yürütme yetkisinin işçi konseylerine devredilmesi yeralıyordu. Ayrıca Almanya'da federal sisteme son verilmesini ve yönetimin merkezileşmesini istiyorlardı. Bu arada Berlin İşçi ve Asker Konseyleri ortak bir toplantı yaparak ülke çapında bir konseyler kongresi yapılması için çağrı yaptı ve ardından hükümeti tanıdı. Hükümet ise kendisini ilk fırsatta seçimleri yaparak oluşturmak istediği kurucu meclise karşı sorumlu sayıyordu. Spartakistler konseyleri, SPD kurucu meclis aracılığıyla mümkün olduğu kadar çabuk normal düzene geçilmesini savunurken, USPD her zaman olduğu gibi ikisinin arasında yer alıyordu.

Konseylerin çoğunda SPD hakimdi. USPD bir iki konseyde, Spartakistler de bir süre için Stuttgard ve Brunswick konseylerinde üstünlük sağlayabilmişti. Liebknecht ve Luxemburg konsey yönetimine katılmak istedilerse de kabul edilmediler. Aynı durum Aralıkta Ulusal Konseyler Kongresi'nde de tekrarlandı. Alınmamalarına ilişkin gösterilen gerekçe ne asker, ne de işçi olduklarıydı. Spartakistlerin işi güçleşmişti. Önem verdikleri alanda bir türlü etkili olamıyorlardı. Yayın organları *Rothe Fahne*'yi (Kızıl Bayrak) çıkartmak için hemen bir gazeteye el koydular, ama gazetenin sahibi Ebert'e kadar çıkarak bu eylemlerini engelledi. USPD ve "Revolutionare Obleute" ile uzlaşma girişimleri bir türlü sonuç ver-

Alman Sosyal Demokrat Partisi hükümete katılmaya çalışırken, Spartakistler de devrimin ilerletilmesini ve burjuvazinin etkisiz hale getirilmesini savunuyorlardı. Bu arada Liebknecht de hapisaneden çıkmış ve büyük bir kalabalık tarafından karşılanmıştı. 9 Kasım'da başlayan genel grev hükümetin çekilmesini sağlayınca olaylar daha da büyüdü. Aynı gün Karl Liebknecht Kraliyet şatosunun balkonundan işçi ve askerlere sosyalist cumhuriyetin kurulduğunu ilan ederken, Scheidemann da parlamentoda cumhuriyeti ilan ediyordu. Amacı olayların önüne geçmek ve başlayan Spartakist ayaklanmayı durdurmaktı. Bu arada Rosa Luxemburg serbest bırakılmıştı. Olaylar hızla gelişiyordu. 1917'de kurulan Bağımsız Alman Sosyal Demokrat Partisi (USPD) Liebknecht'e parti yönetimine ve hükümete girmeyi önermiş ama red cevabı almıştı. Artık Spartakistleri ayrı bir partinin Alman Komünist Partisi'nin kurulmasına götürecek hızlı bir süreç başlamıştı.

Ayaklanmacılardan bir grup

Ayaklanan askerler ve denizciler Berlin'de Brandenburg kapısında.

1918 Kasımı'nda kurulan Halk Temsilcileri hükümeti. 3 SPD ve 3 USPD'liden oluşan hükümet üyeleri soldan sağa Dittman, Landsberg, Haase, Ebert, Barth ve Scheidemann.

miyordu. Çünkü Spartakistler ilkelerinden ödün vermeye yanaşmıyordu. 20 Kasım'da *Rothe Fahne* Kurucu Meclis fikrine karşı çıktı. Konseyleri savunuyordu. Ama konseyler kongresi Kurucu Meclisi onayladı. Rosa, Spartakistleri kana susamışlık ve terör kışkırtıcılığıyla suçlayanları şöyle yanıtlıyordu: "Bir buçuk milyon Alman gencini gözlerini kırpmadan ölüme yollayanlar ve ayrıcalıklarını korumak için işçi sınıfına karşı herşeyi yapmaya hazır olan bu insanlardır." Olaylar hızla büyüyordu. 21 Kasım'da Berlin'de büyük mitingler yapıldı. Luxemburg ve Liebknecht kuşkulu kalabalıklar karşısında defalarca konuşarak Alman Devrimi'nin önemini vurguluyorlardı. Spartakistlerin genç kitlesi ise liderlerinden çok daha ateşliydi. Örneğin, bir gün Berlin Polis Müdürlüğü'ne saldırı düzenlemişler ancak bu hedefleri tepkilere yolaçmıştı. Oysa Berlin polis müdürü, USPD içinde Spartakistlere en fazla yakınlık duyanlardan olan ve zaten bu mevkiye el koyarak gelmiş olan Eichborn'du. 14 Aralık'ta *Rothe Fahne*'de Rosa'nın kaleme aldığı Spartakistlerin siyasi talepleri yayınlandı: *Spartakistler ne istiyor?*

15 Aralık'ta yapılan USPD toplantısında, hükümetten çekilmeyi, hükümetin dağıtılıp yetkisinin konseye devredilmesini ve Kurucu Meclis'e hayır denmesini savunan Rosa'nın fikirleri kabul edilmedi. Oylamayı 485'e karşı 195 oyla kaybettiler. Artık USPD'den ayrılma düşüncesi iyiden iyiye gündeme gelmişti. Rosa ve Jogiches ayrı bir partinin kurulmasını istiyorlardı ama 29 Aralık'ta toplanan Spartakistler kongresinde çoğunluk yeni bir parti kurulmasına karar verdi. Böylece Alman Komünist Partisi (KPD) kuruldu. Partinin kuruluş kongresi 30 Aralık-1 Ocak tarihlerinde yapıldı. Kongre, yönetimin seçimlere katılma isteğini reddetti. Jogiches partinin örgütsel ve taktik açıdan zayıflığına inanıyordu. Bununla ilgili endişelerini belirtti. Rosa o günlerde sürekli *Rothe Fahne* ile uğraşıyor, çıkacak yazıları tek tek kontrol ediyor ve mitinglere katılıyordu.

Bu arada hükümet Berlin'de hiç eksik olmayan miting ve gösterilere karşı hoşgörülü tavrı nedeniyle, Berlin Polis Müdürü Eichborn'u görevden almaya karar verdi. Eichborn, polisi yavaş yavaş devrimci bir kuruma dönüştürüyordu. Bu ise hükümeti rahatsız etmişti. Onun yerine bir sağ kanat sosyal demokrat olan Ernst'i atadı. Eichborn ise görevi bırakmayı reddetti ve kendisini sadece işçi ve asker konseylerine karşı sorumlu saydığını öne sürdü. 4 Ocak'ta toplanan USPD, bu karara karşı bir protesto gösterisi düzenlemeyi planladı. Spartakistler de bu gösteriye katılacaklardı. KPD yönetimi hükümeti ele geçirmeye kalkmak için henüz erken olduğunu, buna kalkışırlarsa, hükümette en fazla iki hafta kalınabileceğini kabul ediyordu. Ama bütün bunlar olurken işçileri silahlandırmaya çağırmaktan da geri kalmayacaktı. 5 Ocak gösterileri beklenenden çok daha görkemli oldu. Liderler de coşkuya kapıldılar. İşçiler, ortak bir bildiriyle hükümetin, devrimi süngülerle engelleme girişimine boyun eğmemeye çağrıldı. Ama Eichborn'un güvendiği konsey onun görevden alınmasını onayladı. 5 Ocak'ta devrimci gruplar 33 üyelik bir yönetim konseyi oluşturdu. Başlarında da AKP'dan Liebknecht, USPD'den Ledebour ve işçi örgütlerinden Schobe vardı. Yönetimin toplantısında hükümetin devrilmesine karar alındı. Oysa KPD

toplantısında bunun için erken olduğu söylenmişti. Ortamın coşkusuna kapılan Liebknecht ve W. Pieck direktiflere aykırı hareket etmişlerdi ama bunun ardından kararlı bir eylem gelmedi. Rosa 8 Ocak'ta sadece birkaç gazetenin ele geçirildiğinden ama stratejik önemi olan yerlere dokunulmadığından yakınıyordu.

SAĞ SOSYAL-DEMOKRASİ HAREKETE GEÇİYOR

USPD durumun ciddiyetini görünce hükümetle görüşmelere başladı. KPD ise bu aşamadan sonra bunun döneklik olacağını öne sürdü. Ancak bu arada hükümet de boş durmuyordu. Ebert, ordu komutanlarıyla sürekli temas halindeydi. SPD'nin askerî konulardaki uzmanı Noske ise cepheden dönen birliklerden, komünizme pek sempatisi olmayan askerlerden oluşan milliyetçi gruplar oluşturuyordu. Bu birliklere Freikorps adı verildi. 11 Ocak'ta hükümet dayattığı koşulların kayıtsız şartsız kabul edilmesini istedi. Ama Freikorps birlikleri, koşulların kabul edilip edilmediğine bakmaksızın şehre girmeye başladı. 12 Ocak'ta komutanlar Spartakistlerle görüşmeye yanaşamayacaklarını, bunun askerler arasında disiplinsizlik yaratacağını ileri sürdüler. Aslında bu bir bahaneydi. Olanların tüm sorumluluğunu Spartakistlere yüklemeye hazırlandıkları için böyle bir gerekçe uydurmuşlardı. Hükümetle görüşmeye giden USPD üyeleri bile Spartakist olarak karşılanıyordu. Bu arada Ledebour tutuklandı ve USPD yönetimi sağ kanadın eline geçti.

SONA DOĞRU

Artık olaylar yeni bir aşamaya doğru sürükleniyordu. Çünkü Freikorps ve orta sınıf, Spartakist liderlerle kişisel olarak hesaplaşılmasını istiyordu. Hükümet de buna pek karşı değildi. Sanki dolaylı bir icazet vardı ve insan avı başlamıştı. İlk önce KPD merkezi basıldı. Rosa ve Liebknecht sürekli olarak yer değiştiriyorlardı. 14 Ocak'ta Willmersdorf'da orta sınıf bir semte geçtiler. Orada Rosa son yazısını kaleme aldı. Bu yazıda proleteryanın kalıcı bir zaferinin o aşamada zaten beklenemeyeceğini ileri sürüyor, ama yine de devrim girişiminin hatalı olduğunu kabul etmiyordu. Bu yenilgi gelecek zaferlere temel oluşturacaktı. Bu arada çok yoğun bir biçimde aranıyorlardı. Sonunda 15 Ocak'ta komşulardan birinin ihbarıyla yakalanarak Freikorps'ların karargâhlarından biri olan Eden Oteli'ne götürüldüler.

Bundan sonra gelişen olayların ne kadarının önceden planlandığı kesin olarak öğrenilemedi, ama subayların yapmayı düşündükleri her şey için üstlerinden onay aldıkları kesindi. Freikorps'un önde gelen subayları, er Runge'e otelin kapısında bekleyip Rosa ve Liebknecht dışarı çıkarılırken kafalarına dipçikle vurması emredildi. Bu

Kasım ayında ayaklanma bütün hızıyla devam ediyordu. Herkesin kafasında "Acaba yeni bir Sovyet Devrimi mi?" sorusu vardı. Bu arada Spartakistler görüşlerini açıklamak için bir gazete yayımlamaya karar verdiler. Rosa Luxemburg'un hapisaneden çıktığı gün Berlin'de Die Rote Fahne-Kızıl Bayrak *adlı gazetenin hazırlıkları bitmiş ve basılması için bir matbaaya el konmuştu. 21 Kasım'da toplanan işçi ve asker konseyleri kurucu meclisin açılmasını onayladı. Bu arada Aralıkta yapılan Spartakist Birliği kongresi Alman Komünist Partisi'nin kurulması için karar aldı. Olaylar hızla gelişmeye başlamış, USPD hükümetten çekilmiş, Spartakistler kitle hareketlerinin denetimini ellerinden kaçırmışlardı. Bu arada parti içinde bazı unsurlar da kitlelerin Spartakist hareketten soyutlanmasını yaratacak bir politika izliyorlardı.*

Berlin sokaklarında ayaklanan bir grup.

Die Rote Fahne'*nın afişi.*

Ocak ayı Spartakus Birliği için önemli günlere tanık olacaktı. Sokak çatışmaları hızlanmış, mücadele değişik biçimler almaya başlamıştı. Bu arada USPD ve diğer devrimci gruplarla toplantılar yapıyor, gösterilerin yoğunluğu üzerine saptanacak ortak tavır tartışılıyordu. Bu arada alınan ayaklanma kararı AKP'yi olayların akışına bıraktı. Rosa, bazı koşulların olgunlaşmadığını fakat yine de yığınlardan kopmamayı savunuyordu. Verilecek mücadelenin bir savunma mücadelesi olduğunu ve esas amacın sosyal demokrat hükümetin uzaklaştırılıp, Sovyet seçimlerini ilan etmek olduğunu söyleyen Rosa Luxemburg, o günlerde yakalanmamak için sık sık yer değiştiriyor ama buna rağmen Leo Jogiches'la birlikte sokak çatışmalarını yönetiyordu. Ancak artık sona yaklaşılıyordu. Hükümet ayaklanmacıları ezmek üzereydi.

arada göstermelik bir soruşturma yapılmış ve her ikisine de hapisaneye gönderilecekleri söylenmişti. Otelden ilk çıkarılan Liebknecht oldu. Runge görevini başarı ile yerine getirdi. Liebknecht'i yarı ölü bir halde bir arabaya atarak Tiergarten'e götürdüler. Arabadan çıkartılıp Yüzbaşı Pflugh-Hartung tarafından vuruldu. Daha sonra raporda kaçmaya çalışırken vurulduğu belirtildi. Sıra Rosa'ya gelmişti. Runge, aldığı emre uyarak Rosa'nın başına dipçiğini indirdi. Rosa baygın bir halde arabaya bindirildi. Bu arada birkaç dipçik darbesi daha yedi. Başından kanlar akıyordu. Darbeler öldürücüydü ve götürüldüğü arabada can verdi. Mücadele dolu bir yaşam son bulmuştu. Ceset daha sonra bir köprüden Landwehr Kanalı'na atıldı. Bu vahşet için uydurulan hikaye ise kızgın bir topluluğun arabayı durdurup Rosa'yı kaçırdığı şeklindeydi.

Olay SPD çevrelerinde bile dehşetle karşılandı. Dünyanın dört bucağına telgraflar çekilerek durum bildirildi.

Jogiches 17 Ocak'ta Lenin'e çektiği telgrafta şunları diyordu:

"Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht nihai devrimci görevlerini yerine getirdiler."

Yaşlı ve hasta olduğu için Franz Mehring'e olayı haber vermekte tereddüt ettiler. Mehring, beklendiği gibi durumu öğrendikten birkaç gün sonra ağırlaşarak öldü. Cinayetlerin soruşturması yönetim tarafından üstünkörü bir şekilde yapıldı. Askerî mahkemede sorumlular göstermelik cezalara çarptırıldılar. Dava sonradan iyice örtbas edildi. Olayın içyüzünün ortaya çıkartılması için, özellikle Jogiches başta olmak üzere KPD üyelerinin gayretleri olmasaydı bu kadarının bile yapılacağı şüpheliydi. Jogiches, sonraki günlerde Rosa'dan kalan yazı ve notları derlemekle uğraştı. Artık güvenliğini hiç düşünmüyor, kaçma tekliflerini reddediyordu. Sonunda 10 Mart 1919'da tutuklanıp öldürüldü.

25 Ocak'ta karşı devrim sırasında öldürülen 32 kişi Liebknecht ile birlikte gömüldü. Onun yanına boş bir tabut bırakıldı. Rosa'nın cesedi ise 31 Mayıs 1919'da kanalda bir raslantı sonucu bulundu. 13 Haziran'da Liebknecht ve diğerlerinin yanına gömüldü. Hükümet cenaze töreninde büyük gösterilerden korkuyordu ama işçi kitleleri Rosa'ya karşı son görevlerini büyük bir disiplin ve sessizlik içinde yerine getirdiler.

EXCELSIOR

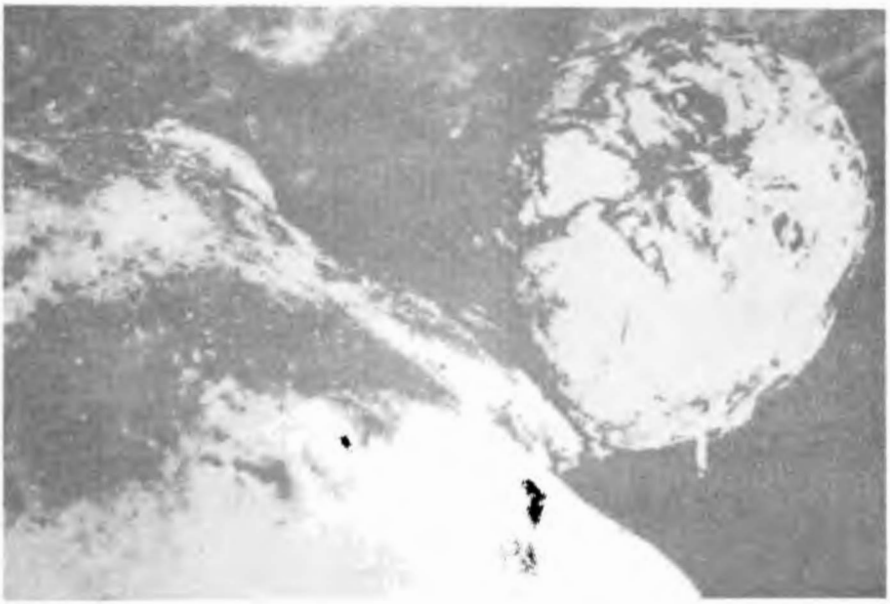
ENT KARL LIEBKNECHT FUT ASSA
I SOLDAT ET PAR 6 OFFICIERS DE LA C

Poursuivant son enquête sur l'Allemagne nouvelle, le lieutenant Maurice Sarger, dont nous avons publié de retentissants articles, a pu reconstituer, dans sa vérité, le drame de la mort du leader socialiste allemand.

SOSYALİZMİN AZİZİ

Rosa Luxemburg, ölümüyle sosyalizmin azizleri arasına katılıyordu. İstediği bir ölümle, eylem sırasında can vermişti. Sonradan herkes kendine göre hayatını ve eserini yorumlamaya girişti. Onu büyük düş kırıklıklarına uğratan SPD, Rosa'yı, demokrasinin bolşevizme karşı alternatifi olarak gösterip, sadece Sovyet Devrimi'ne yönelik eleştirileri üzerinde durdu. KPD ise Rosa'nın itibarını Sovyetler Birliği'nden esen rüzgarlara göre değiştirip durdu. Önce, Lenin'e yönelik eleştirilerini devrim sırasında geri aldığını söyleyerek iyi bir yol arkadaşı olarak gösterildi. Eleştirileri geri alması bir yana, bolşeviklere SPD'den çok daha yakın olduğu kesindi. Ama bundan sonra KPD yöneticilerinden Ruth Fisher'in "Luxemburg mikrobu"ndan söz edebildiği bir dönem geldi. Bir çeşit Troçki olmakla suçlanıyordu. İlk başta, Lenin'le aslında aralarında fark olmadığı kanıtlanmaya çalışılırken, şimdi de her konuda Lenin'den farklı olduğu ve yanlış düşünceleri olduğu kanıtlanmaya çalışılıyordu. Ama zamanla Sovyetler Birliği'nde durumun değişmesiyle birlikte Rosa Luxemburg'un da itibarı yeniden düzeldi. Stalin ve Buharin koalisyonu döneminde zaman zaman yanlış fikirler savunmuş iyi bir devrimci olarak anıldı. Stalin iktidarında ise Luxemburg onun eleştirilerinden nasibini aldı. Ama bunun yanısıra bazı doğru görüşlerinin olduğu saptandı!..

II. Dünya Savaşı'ndan sonra adı özellikle Polonya ve Doğu Almanya'da saygıyla anılıyordu. Sokaklara, meydanlara ve hattâ Polonya'da bir elektronik fabrikasına adı verildi. 1951'de eserlerinden bir seçme "hataları düzeltilerek" yayınlandı. Politik eylemi düşüncelerinden yine soyutlanıyordu. 1960'larda ise Batı'da Luxemburg'a ilgi fazlalaştı. Batı Almanya'da Vietnam Savaşı'nı protesto eden gençlik Lenin'le birlikte onun ve Liebknecht'in resimlerini de taşıyordu. Hem özgürlükçü demokrat, hem de ödün vermez eylemci olmak isteyenler onda bu ideal sentezi gördüler. Bugün de sosyalist hareketin yoluna ışık tutan önderlerden biri olmaya devam ediyor.

Gerçekten Rosa Luxemburg kimdi? Kitleleri ayaklandırmaya çalışan kana susamış bir "kızıl primadonna" mı? Keskin zekâsıyla en derin politik tahlilleri yapabilen bir düşünür mü? En ufak bir canlının incinmesinden büyük üzüntü duyan duygusal bir kadın mı? Özel hayatına çok düşkün düzenli ve titiz bir burjuva mı?..

Hiç biri ve hepsi. Ona tek bir açıdan yaklaşmak her şeyden önce onun dünyaya "bütünlükçü" bakışına ters düşmek olur. Gerçekte Rosa, Lukacs'ın belirttiği gibi Marksist diyalektiğin bütünsel perspektifini en iyi koyanlardandı. Böyle bir insanın "kişiliğine" kişisel bir bakış, bu nedenle

Sosyal Demokrat hükümet kazanmıştı. Ayaklanma bastırılmış ve Spartakist kıyımı başlamıştı. Bütün ısrarlara rağmen Berlin'i terketmeyen Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht 15 Ocak akşamı saat dokuzda Wilmersdorf Mannheimer sokak 53 numarada yakalanacaklardı. Bundan sonra olacaklar tam bir vahşet gösterisiydi.

Tutuklanan Spartakistler.

Karl Liebknecht'in olumunu haber veren Excelcior

Rosa Luxemburg'un Mayıs ayında kanalda bulunan cesedi.

Üstte, aldığı emir üzerine Rosa Luxemburg'u dipçik darbeleriyle yere yıkan, sonra da öldüren Otto Runge'nin de aralarında olduğu bir grup asker Eden Oteli'nde. Oturanlardan soldan üçüncü, bıyıklı Runge.

1968'de Almanya'da yapılan mitinglerinden birinde Rosa Luxemburg'un resmini taşıyan göstericiler.

zor olacaktır. Ama hayatını bir takım bölmelere ayırdığını ve onlar arasında sızmayı önlediğini söylemek mümkün. Siyasi hayatıyla özel hayatını kesinlikle birbirine karıştırmazdı. Leo Jogiches ile beraberliği bittikten sonra, onunla siyasi işbirliğini sürdürmesi bu tutumunun bir kanıtıdır. Zaten bu ilişki devam ederken bile, özel hayatının kapalılığı nedeniyle çok yakın bir çevre dışında bilinmiyordu. Rosa SPD'de iken SDKPL içindeki faaliyetlerinden bile çok az kişinin haberi vardı. İki ayrı partideki çalışmasını bile birbirinden ayrı tutabiliyordu. Bu kapalılık onda her şeyini açabileceği tek bir sırdaşa ihtiyaç yaratıyordu. Bu rolü uzun süre Jogiches, daha sonra da Konstantin Zetkin üstlendi.

Bir kadın olmasının onun için hiç bir önemi yoktu. Bu onun için ne gurur, ne de utanç kaynağıydı. SPD'nin kadınlar için çıkartılan yayın organı *Die Gliecheit*'de yazması arkadaşı Clara Zetkin tarafından istendiğinde bile buraya gönülsüz davranıyordu. Bu dergide kadınların oy verme hakkını savunan bir yazı yazarak, kadın arkadaşlarını kocalarının egemenliğine karşı koymaya teşvik etmekten hiç geri kalmadı. Örneğin, Karl Kautsky bile karısı Lusie'in, ressam kardeşi ile olan ilişkisini Rosa Luxemburg'un kışkırttığını iddia etmişti.

Hayatta en güçlü bağı işçi sınıfına karşı duydu. Sosyalizm tarihinde hiç kimse ulusal şovenizmi yermekte onun kadar ileri gitmemiştir.

Zooloji, botanik gibi doğa bilimlerine gösterdiği düşkünlük de kişiliğinin ilginç bir

yönüydü. Bir mektubunda gözyaşı ve kuşlar olan heryerde kendisini evinde hissedeceğini yazmıştı. Sonya Liebknecht'e hapisten yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: "Aslında, arıların vızıldadığı, böcek seslerinin kaynaştığı çimenlere uzandığım zaman kendimi bizim parti kongrelerinden daha rahat hissediyorum. Bunu çekinmeden söyleyebilirim. Sosyalizme ihanet ettiğimi sanmazsınız nasılsa. Bilirsiniz, herşeye rağmen görev başında, bir sokak çatışmasında ya da darağacında ölmek isterim. Ama benliğimin derinliklerinde yoldaşlarımdan çok baştankara iskete kuşlarına yakınım. Bunun nedeni işi bitmiş politikacılar gibi doğada bir sığınak aramam değil. Doğada o kadar çok acımasızlık var ki, bundan büyük acı duyuyorum."

Umduğu gibi eylem sırasında öldü. Ama doğadaki çok daha büyük bir acımasızlığın ve vahşetin kurbanı olarak.□

M.Y.

YAPITLARI

- □ *Die industrielle Entwicklung Polens* (Polonya'da Sanayinin Gelişimi) 1898
- □ *Sozialreform oder Revolution?* (Sosyal Reform mu? Devrim mi?) 1899.
- □ *Organisationfrangen der russischen Sozialdemokratie* (Rus Sosyal Demokrasisinin Örgütlenme Sorunları) 1903.
- □ *Massenstreik, Partei, und Gewerkschaften* (Kitle Grevleri, Sendikalar, Partiler) 1906.
- □ *Die Akkumulation des Kapitals* (Sermaye Birikiminin Tarihsel Koşulları) 1913.
- □ *Die Krise des Sozialdemokratie* (Junius Brochure) (Sosyal Demokrasinin Bunalımı) 1916.
- □ *Die Russische Revolution* (Rus Devrimi Üzerine) 1918 yayın tarihi 1922.

KAYNAKÇA

- □ Basso Lelio, *Rosa Luxemburg: A Reappraisal*, London 1975.
- □ Cliff Tony, *Rosa Luxemburg*, Türkçe Baskı İstanbul 1968.
- □ Geras Norman, *The Legacy of Rosa Luxemburg, N.L.B.* Londan 1976.
- □ Nettl J.P., *Rosa Luxemburg (Volume I, II)* Oxford Press London 1966.
- □ Watt Richard M., *The Kings Depart: The German Revolution and the Treaty of Versailles*, Penguin Press, Harmondsworth 1968.

KRONOLOJİ

5.3.1871	Rosa Luxemburg Polonya'nın Lublin yöresinde Zamosc kentinde doğuyor.
1873	Rosa Luxemburg ailesiyle birlikte Varşova'ya taşınıyor.
1880	Varşova'da orta öğrenimine başlıyor.
1889	Varşova'daki çalışmaları nedeniyle tutuklanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Rosa, Zürich'e kaçıyor. Burada Felsefe Fakültesi'ne kaydoluyor.
1892	Felsefeyi bırakıp hukuka ilgi duymaya başlayan Rosa, Hukuk Fakültesi'ne kaydoluyor. Leo Jogiches ile tanışıyor. Aynı yıl Polonyalı grupların biraraya gelmesiyle Birleşik Sosyalist Parti (PPS) kuruluyor.
1894	Polonya Krallığı Sosyal Demokrat Partisi (SDKP) Varşova'da yapılan gizli bir kongre sonunda kuruluyor.
1898	Rosa Luxemburg Berlin'e geçerek Almanya'da yerleşebilmesi için anlaşmalı bir evlilik yapıyor. Burada Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin çalışmalarına katılıyor.
1899	Bernstein'in düşüncelerine karşı çıkan Rosa Luxemburg, *Sosyal Reform mu, Devrim mi?* adıyla yayımladığı kitabında Engels'in sekreterliğini yapmış düşünürün görüşlerini revizyonizm olarak nitelendiriyor.
1900	Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin yapmış olduğu toplantılarda Bernstein'in tezlerine karşı çıkan Rosa'yı parti içinde Kautsky destekliyor.
1903	Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nde Bolşevik-Menşevik ayrılığı başgösteriyor. Rosa Luxemburg Bolşevik tipi örgütlenmeye karşı olduğunu açıklıyor. Aynı yıl Enternasyonal'in daimi bürosuna seçiliyor.
1904	Rosa Luxemburg Amsterdam'da yapılan Enternasyonal kongresine iki partinin, SPD ve SDKPİL'in temsilcisi olarak katılıyor. Aynı yılın sonbaharında yazmış olduğu bir makalede Alman imparatoruna hakaret ettiği gerekçesiyle 6 hafta tutuklu kalıyor.
Eylül 1905	Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin Jena'da yapılan kongresinde genel grev konusundaki tezini kongre kararları arasına sokmayı başaran Rosa Luxemburg, sendikacılarla çatışıyor.
Ocak 1906	Çarlık Rusyası'nda yükselen devrim dalgası duruyor. Rosa bu durumun yılgınlık getirmemesi için propaganda ve örgütleme çalışmalarına ağırlık verilmesini savunuyor.
Mart 1906	PSP'nin yapmış olduğu kongrede Pilsudski'ye karşı çıkan grup yönetimi ele geçiriyor. Luxemburg ve Jogiches tutuklanıyorlar.
Temmuz 1906	Rosa Luxemburg salıveriliyor. Finlandiya'ya giderek Bolşevik liderlerle ve Lenin'le görüşüyor.
Eylül 1906	Almanya'ya dönen Luxemburg, Hamburg parti örgütünün isteği üzerine *Grevler, Sendikalar ve Partiler* adlı kitabını yazıyor.
Mayıs 1907	Rosa Luxemburg partinin Jena kongresinde yapmış olduğu bir konuşmadan ötürü iki ay hapis yatıyor.
1910	Rosa Luxemburg parti içindeki eleştirilerine devam ediyor. Bu arada Kautsky ile tartışmaya giriyor.
1913	August Bebel ölüyor. Partinin başkanlığına Friedrich Ebert getiriliyor. Rosa Luxemburg birçok konuda birlikte düşündükleri Franz Mehring'le birlikte Almanya'da devrimci sol kanadın ilk sözcüsü olan *Sozial Demokratische Korrespondenz* adlı dergiyi çıkarıyorlar.
1914	I. Dünya Savaşı patlak veriyor. Rosa savaş başlamadan yapmış olduğu bir konuşma nedeniyle bir yıl hapse mahkum ediliyor. Alman Sosyal Demokrat Partisi savaş kredilerinin lehinde oy kullanıyor. Sadece 14 milletvekili meclis grubunda oylamaya karşı çıkıyor ancak bunlar da parti disiplini gereği oy veriyor. Bu Rosa Luxemburg'un partiyle bağlarının iyice gerginleşmesine yolaçıyor.
Eylül 1914	Rosa Luxemburg, Clara Zetkin, Franz Mehring ve Karl Liebknecht parti içinde bir muhalefet bildirisi yayınlıyorlar.
Aralık 1914	Parlamentoda savaş kredileri için yapılan oylamada bir tek Karl Liebknecht red oyu veriyor.
Şubat 1915	Rosa Luxemburg daha önce hüküm giydiği bir suçtan dolayı tutuklanıyor.
Nisan 1915	Aralarında Rosa Luxemburg'un da olduğu sol muhalefet *Die Internationale* yayımlanmaya başlıyor.
Kasım 1915	Rosa Luxemburg *Die Internationale*'de Parvus ile tartışmaya giriyor.
1.1.1916	Liebknecht'in bürosunda yapılan toplantıda partiden ayrılmamaya ama parti içinde bağımsız bir grup olarak davranmaya karar veriliyor. Spartaküs Birliği böylece kuruluyor.
22.1.1916	Rosa Luxemburg serbest bırakılıyor.
Mart 1916	Bütçe oylamasında red oyu kullanan milletvekilleri *Emek Grubu* adı altında bağımsız bir grup oluşturuyor.
1.5.1916	1 Mayıs mitinginde ilk konuşmayı yapacak olan Karl Liebknecht kürsüye çıkıp, "Kahrolsun Savaş, Kahrolsun Hükümet" der demez, tutuklanıyor.
28.6.1916	Liebknecht iki buçuk yıla mahkum oluyor. Rosa, Liebknecht için yapılan gösterilerde konuşuyor.
10.7.1916	Rosa Luxemburg yeniden tutuklanıyor.
Eylül 1916	SPD kongresine Spartakistler adına Duncker ve Franssek katılıyor.
Şubat 1917	Şubat Devrimi Almanya'daki hareketlere canlılık katıyor. Rosa devrimi eleştiren yazılar yazıyor. Devrimin proleter niteliğini öne çıkaran yazılar yazıyor.
Nisan 1917	Bütün Almanya'yı saran grev dalgası başlıyor.
Ekim 1917	Rusya'da Ekim Devrimi gerçekleşiyor. Rosa, Kautsky'nin karısına yazdığı mektupta devrimin gerçekleşmesinden kuşku duyduğunu yazıyor.
23.10.1918	Serbest bırakılan Liebknecht Berlin'e geliyor.
Kasım 1918	Spartaküs Birliği ayaklanma kararı alıyor.
9.11.1918	Genel grev başlıyor. Hükümet çekilme kararı alıyor. Başbakan Marx von Baden görevi Ebert'e devrediyor. Liebknecht binlerce işçi ve askerin önünde Sosyalist Cumhuriyet'in kurulduğunu ilan ederken, Scheidemann da cumhuriyetin ilan edildiğini açıklıyor. Rosa Luxemburg serbest bırakılıyor.
21.11.1918	Berlin'de İşçi ve Asker Konseyleri toplanıyor.
16.12.1918	İşçi ve Asker Konseyleri ulusal kongresinde Rosa'nın tezleri kabul edilmiyor.
1.1.1919	Alman Komünist Partisi kuruluyor.
15.1.1919	Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht Freikorps tarafından tutuklanarak vahşice öldürülüyor.
10.3.1919	Leo Jogiches tutuklanıp, öldürülüyor.